

SOSYAL HİZMETTE GÜNCEL KONULAR

Editörler

Prof. Dr. İshak AYDEMİR

Doç. Dr. Meral ÖZTÜRK

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçla kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-375-276-7

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı
Sosyal Hizmette Güncel Konular

Yayıncı Sertifika No
47518

Editörler
İshak AYDEMİR
ORCID iD: 0000-0001-8910-9413
Meral ÖZTÜRK
ORCID iD: 0000-0001-7570-5361

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
SOC000000

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

DOI
10.37609/akya.3455

Kütüphane Kimlik Kartı

Sosyal Hizmette Güncel Konular / ed. İshak Aydemir, Meral Öztürk.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
194 s. : şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253752767

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 35 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 3100'e aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan “**Bilimsel Araştırmalar Kitabı**” serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Mart ve Eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Pierre Bourdieu'nün Sermaye Nosyonu Bağlamında Sağlık Eşitsizlikleri: Kavramsal Bir Değerlendirme	1
	<i>Berfin VARIŞLI</i>	
	<i>İris KURDOĞLU</i>	
Bölüm 2	Sosyal Hizmetlerde İletişimin Rolü ve Önemi: Çocuklarla, Yaşlılarla ve Engellilerle İletişim.....	19
	<i>Dursun YILMAZ</i>	
Bölüm 3	Afetlerle Derinleşen Sosyal Sorunlar ve Sosyal Hizmet.....	45
	<i>Başak DÜZEL</i>	
Bölüm 4	Sosyal Hizmetin Geleceği: Yapay Zekâ ve Dijitalleşme ile Dönüşüm.....	65
	<i>Cezmi ERVÜZ</i>	
	<i>İbrahim Enes ÖNER</i>	
	<i>Feyza ÖZLER ERVÜZ</i>	
Bölüm 5	Kadınların Adalet Hizmetlerine Erişiminde Yaşadığı Güçlüklerle Eleştirel Bakış.....	81
	<i>Fatih KURŞUN</i>	
	<i>Gülsüm ÇAMUR</i>	
Bölüm 6	İş Yükü Yoğunluğu Nedeniyle Yaşanan İş-Aile Çatışmasının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Çözüm Stratejileri.....	101
	<i>Ercan ŞAHBUDAK</i>	
Bölüm 7	Sosyal Hizmet Müdahalesinde Öyküsel Terapi.....	129
	<i>Gökhan YANAR</i>	
Bölüm 8	Türkiye'de Çocuk Koruma Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi.....	143
	<i>Hacı Adil ERGİN</i>	

İçindekiler

- Bölüm 9 Sağlık Profesyonellerinin Görünmeyen Yükü: İş-Aile Yaşam Dengesi ve Sosyal Hizmetin Destekleyici Rolü..... 157
Gönül KILIÇ
Sibel TEMİZ SARIKAYA
- Bölüm 10 Sığınmacı ve Göçmenlerin Sosyal Uyumunda Sosyal Hizmetin Rolü..... 167
Sibel TEMİZ SARIKAYA
Gönül KILIÇ
- Bölüm 11 Engellilik ve Sosyal Hizmet: Kapsam ve Yaklaşımlar 175
Sena TÜRK

YAZARLAR

Prof. Dr. Gülsüm ÇAMUR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal
Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Başak DÜZEL
Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Hacı Adil ERGİN
Sosyal Hizmet Uzmanı, Kahramanmaraş
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Öğr. Gör. Dr. Cezmi ERVÜZ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Artova
Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve
Gençlik Hizmetleri Bölümü

Öğr. Gör. Feyza ÖZLER ERVÜZ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar
Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve
Danışmanlık Bölümü

Arş. Gör. Gönül KILIÇ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

İris KURDOĞLU
Doktora öğrencisi, Maltepe Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji AD.

Fatih KURŞUN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal
Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi

Öğr. Gör. Dr. İbrahim Enes ÖNER
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi,
Rektörlük

Dr. Öğr. Üyesi Sibel TEMİZ SARIKAYA
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Ercan ŞAHBUDAK
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Sena TÜRK
Sosyal Hizmet Uzmanı

Doç. Dr. Berfin VARIŞLI
Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Gökhan YANAR
Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet
AD.

Öğr. Gör. Dr. Dursun YILMAZ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Saç Bakımı ve Güzellik Hizmetleri Bölümü

BÖLÜM 1

PIERRE BOURDIEU'NÜN SERMAYE NOSYONU BAĞLAMINDA SAĞLIK EŞİTSİZLİKLERİ: KAVRAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Berfin VARIŞLI ¹
İris KURDOĞLU ²

GİRİŞ

Sağlık ve hastalık, toplumsal yapı içinde şekil alan; içerdiği sosyal, ekonomik, politik ve kültürel boyutları ile toplumsal yapıdan ayrı değerlendirilemeyecek bir olgudur. Bu durum sağlık/hastalık ve sosyoloji arasında etkin bir bağ ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan sağlık, tıpkı aile, eğitim, din ve siyaset gibi bireysel ihtiyaçlar temelinde ortaya çıkan ve bu doğrultuda toplumsal ve kültürel yapı tarafından oluşturulup şekillendirilen temel toplumsal kurumlardan biridir. Sağlık kurumu, içinde yer aldığı toplumsal yapının bir ögesi olarak ve toplumsal kurumların bir-biri ile ilişkili ve bağlantılı olduğu gerçeğinden hareketle diğer kurumlarla da etkileşim içindedir.

Bir disiplinin tarihi çoğu zaman onun karakteri ve problemleri konusunda önemli bir yol gösterici olsa da (Turner, 2017) sağlık, uzun yıllar biyolojik bir durum olarak kabul edilip tıbbi ilginin alanına dâhil edilmiştir. Bu nedenle sağlık sosyolojisi, 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar kabul gören bir disiplin olarak ortaya çıkamamış, 1960'lara kadar önemli bir gelişme gösterememiştir. Sağlık sosyolojisi ile ilişkili ilk çalışmalar tıp fakültelerinden gelen talepler sonucunda tıp müfredatının bir parçası olarak ortaya çıkmaya başlamıştır (Turner, 2017, s.15). 1978 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) sağlığı "*fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali*" olarak tanımlaması, sağlıkta toplumsal boyutları öne çıkaran çalışmalarda artışı beraberinde getirmiştir. Böylece sağlık, ontolojik bir toplumsal olgu olarak kabul edilmeye başlamış ve sağlığa ilişkin toplumsal faktörler sosyolojinin bir alt disiplini olan sağlık sosyolojisi ile görünür bir noktaya ulaşmıştır.

¹ Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, berfinvarisli@maltepe.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5051-9546

² Doktora öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji AD., iriskurdoglu@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4213-1394

KAYNAKLAR

- Aba, G. (2014). *Ülkeler Arası Sağlık Eşitsizliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hastane İşletmeciliği Anabilim Dalı. İstanbul.
- Akçaoğlu, A. (2022). Sağlık Sosyolojisinde Yeni Bir Perspektif: Sağlık Sermayesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 12(3), 475-482.
- Arber, S. (1993). Chronic illness over the life course: class Inequalities among men and women in Britain. *Medical Sociology: Research on Chronic 411 Illness*. T. Abel; S. Geyer; U. Gerhardt; J. Siegrist; W.J.A. van den Heuvel (Ed.). KOIN:Informationszentrum Sozialwissenschaften, içinde (s.39-64). Cambridge University Press.
- Arun, Ö. (2009). Yaşlı Bireyin Türkiye Serüveni: Türkiye'de Yaşlı Bireyler Arasında Kültürel Sermaye Dağılımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(1), 77-100.
- Aytaç, Ö. & Kurttaş, M. Ç. (2015). Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 25(1), 231-250.
- Bakacak, A. G. (2018). Sağlık. Sağlam, B. E., Boyacıoğlu, A. Ö. & Bakacak, A. G. (Ed.) *Sosyoloji* içinde (s.348-364). Siyasal Kitabevi.
- Branaman, A. (2017). Erving Goffman. Turner, B. S., Eliot, A. (Ed.) *Çağdaş Toplum Kuramından Portreler* içinde (s. 141-158). İletişim Yayınları.
- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (SSRN Scholarly Paper No. ID 1496221). Social Science Research Network.
- Becker, H. (2009). *Boys in White: Student Culture in Medical School*. 11th Ed. The University of Chicago Press.
- Becker, H. (2013). *Hariciler- Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*. Heretik Yayıncılık.
- Belek, İ. (1998). Türkiye İçin Sağlık Tezi. İstanbul: Sorun Yayınları.
- BM. (2023). Dünya Nüfus Beklentileri. <https://turkiye.unfpa.org/tr/publications/2022-d%C3%B-Cnya-n%C3%BCfus-raporu-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kanlar> adresinden erişildi.
- Bourdieu, P. (1994). Raisons pratiques. Sur la theorie de l'action. Paris: Seuil. (Pratik Nedenler, H. U. Tanrıöver (Çev.). Hil Yayınevi.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2003). *Düşüünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2021). *Ayrım- Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. Nika Yayınevi.
- Browne, D. T. (2016). *Social disadvantage gets inside the family: Exploring biopsychosocial family processes in the emergence of developmental health inequalities*. University of Toronto Press.
- Budrys, G. (2003). *Unequal Health: How Inequality Contributes to Health or Illness*. Lanham: Rowman & Littlefield Pub Inc.
- Cockerham, W. C. (2007). *Medical Sociology*. Tenth Edition, Pearson Prentice Hall.
- Cockerham W. C. & Scambler G. (2010). *Medical Sociology and Sociological Theory*. Medical Sociology. W. C. Cockerham (Ed.). Wiley-Blackwell.
- Demire, Y. (2006). Kültür ve Siyaset Ekseninde Sağlık'ta Kavramsallaştırma: "Hasta" ve "Hastalık" Örnekleri. *Toplum ve Hekim*. 21(1), 25-31.
- DSÖ. (2024). Dünya Sağlık İstatistikleri 2024. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/376869/9789240094703-eng.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Foucault, M. (2002). *Kliniğin Doğuşu*. Epos Yayınları.
- Foucault, M. (2003). *Cinselliğin Tarihi*. Ayrıntı Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga Örselelenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Heretik Yayıncılık.
- Goffman, E. (2015). *Tımarhaneler*. Heretik Yayıncılık.
- Gözlü, K. (2020). Sağlıkın Sosyal Belirleyicisi: Sağlık Okuryazarlığı. *SDÜ Tıp Fak. Dergisi*. 27(1), 137-144.
- Grossman, M. (1972). On the concept of health capital and the demand for health. *Journal of Political Economy*, 80, 223-255.
- Gönç, T. (2016). Sınıf, Sağlık, Eşitsizlik. *Sağlık Sosyolojisinde Güncel Tartışmalar* (Nurşen Adak, Ed.)

- İNİNDE (S.85-102). NOBEL.
- Günler, O. E. (2011). *Hemodiyaliz Hastalarında Hastalığa Bağlı Toplumsal Rol Değişimi Beklenti ve Sorunları: Bir Sağlık Sosyolojisi Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- House, J. S.; Lepkowski, J.M.; Kinney, A.M.; Mero, R.P.; Kessler, R.C. ve Herzog, A.R. (1994). The Social Stratification of Aging and Health. *Journal of Health and Social Behavior*. 35, 213-234.
- Katz, S. (2017). *Michel Foucault*. Turner B. S. & Elliot A. (Der.) (2017). *Çağdaş Toplum Kuramından Portreler* içinde (s.173-188). İletişim Yayınları.
- Kasapoğlu, A. (2001). Güncel Sosyal Sorunlar ve Sağlık. *Toplumbilim, Sağlık Sosyolojisi Özel Sayısı*, 13, 23-37.
- Kıraç, R. & Öztürk, Y. E. (2020). Halkın Sağlık Okuryazarlık Düzeyi İle Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişki. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 23(2), 214-243.
- Layder, D. (2019). *Sosyal Teoriye Giriş*. Küre Yayınları.
- Lupton, D. (2003). *Medicine as Cultural Illness, Disease and Body in Western Societies*, Second Edition. Sage Publications.
- Mackenbach, J. P., Valverde, J. R., Bopp, M., Brønnum-Hansen, H., Deboosere, P., Kalediene, R., & Nusselder, W. J. (2019). Determinants of Inequalities in Life Expectancy: An International Comparative Study of Eight Risk Factors. *The Lancet Public Health*, 4(10), 529-537.
- Masseria, C., Hernández-Quevedo, C., & Allin, S. (2010). Health Inequality: What Does It Mean and How Can We Measure It?. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research*, 10(2), 177-186.
- Mushkin, S. J. (1962). Health as an investment. *Journal of Political Economy*, 70, 129-157.
- OECD. (2019). Health Inequality and Universal Health Coverage. <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/health-inequality-and-universal-health-coverage.html#context> adresinden erişildi.
- Parsons, T. (2005). *The Social System*. Taylor and Francis e-Library.
- Schaeffer, D., Berens, E. M., Vogt, D., Gille, S., Griese, L., Klinger, J., & Hurrelmann, K. (2021). Health literacy in Germany: Findings of a representative follow-up survey. *Deutsches Ärzteblatt International*, 118(43), 723-729.
- <https://www.aerzteblatt.de/int/archive/article/221711> adresinden erişildi.
- Schneider-Kamp, A. (2021). Health Capital: Toward A Conceptual Framework for Understanding the Construction of Individual Health. *Social Theory & Health*, 19(3), 205-219.
- Shim, J. K. (2010). Cultural Health Capital: A Theoretical Approach to Understanding Health Care Interactions and the Dynamics of Unequal Treatment. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(1), 1-15.
- Sunar, L. (Ed.). (2018). *Türkiye'de Toplumsal Tabakalaşma Ve Eşitsizlik*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Song, L. (2013). Social Capital and Health. W. C. Cockerham (Ed.). *Medical Sociology on the Move*. Springer.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). Türkiye'nin Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi Ölçüldü <https://sggm.saglik.gov.tr/TR,57003/turkiyenin-saglik-okuryazarligi-duzeyi-olculdu.html#:~:text=-32> adresinden erişildi.
- Tekgüç, H. & Güneş, Z. N. A. (2015). Sağlıkta Bireysel Sorumluluk ve Rekabet Toplam Maliyetleri Neden Düşürmez?. *Amme İdaresi Dergisi*, 48(1), 141-171.
- Turner, B. (2003). Social Capital, Inequality and Health: The Durkheimian Revival. *Social Theory & Health*, 1, 4-20.
- Turner, B. S. (2022). *Klasik Sosyoloji*. İletişim Yayınları.
- TÜİK. (2023). Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2022-49745#:~:text=Türkiye'de%20yıllık%20ortalama%20hanehalkı,98%20bin%20416%20TL%20oldu.&text=Türkiye'de%20yıllık%20ortalama%20eşdeğer,bin%20642%20TL'ye%20yükseldi.> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2023). Hayat Tabloları 2020-2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tabloları-2020-2022-49726> adresinden erişildi.

- TÜİK. (2023). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Poverty-and-Living-Conditions-Statistics-2022-49746> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2024). Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2023 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2023-53709> adresinden erişildi.
- United Nations (2022). World Population Prospects 2022: Summary of Results. Sales No.: E.22.XIII.3. United Nations Publication.
- Wallace R. A. & Wolf, A. (2020). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Doğu Batı.
- White, K. (2002). *Sociology of Health and Illness*. Sage Publications.
- Yoloğlu, A. C., Kurt, A. Ö., Levent, Y. S., Levent, T., Burat, S., Karaca, S., & Gökalp, S. (2020). Sağlık Eşitsizlikleri, DSÖ Yaşam Kalitesi Ölçeği Üzerinden Bir Değerlendirme: Mersin İli Mezitli İlçesi Örneği. *Planlama Dergisi*, 30(1), 66-88.
- Yüksel, M (2022). Modernlik ve Ölüm: Ölüm Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. *Mavi Atlas*, 10(1), 264-279.

BÖLÜM 2

SOSYAL HİZMETLERDE İLETİŞİMİN ROLÜ VE ÖNEMİ: ÇOCUKLARLA, YAŞLILARLA VE ENGELLİLERLE İLETİŞİM

Dursun YILMAZ¹

GİRİŞ

Sosyal hizmetler, toplumsal refahı artırmayı amaçlayan ve özellikle dezavantajlı gruplara yönelik destek sağlayan profesyonel bir uygulama alanıdır. Sosyal hizmetlerin amacı, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayarak yaşam kalitelerini yükseltmek, toplumsal uyumlarını desteklemek ve insan hakları çerçevesinde onlara sağlıklı bir yaşam sunmaktır. Bu doğrultuda, sosyal hizmet uzmanları bireylerin sosyal, psikolojik ve ekonomik sorunlarını anlamak, çözüm önerileri sunmak ve gerekli yönlendirmeleri yapmak için etkili bir iletişim kurmak zorundadır.

İletişim, sosyal hizmetlerde yalnızca bilgi aktarımı olarak değil; aynı zamanda güven oluşturma, empati kurma ve danışanların kendilerini ifade etmelerine fırsat tanıyan bir araç olarak değerlendirilir. Özellikle çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler gibi hassas gruplarla yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerinde, bu grupların özel ihtiyaçlarını ve duyarlılıklarını dikkate alan etkili bir iletişim stratejisi geliştirmek kritik öneme sahiptir. Çocukların psikososyal gelişim süreçleri, yaşlı bireylerin toplumsal izolasyonla başa çıkma gereksinimleri ve engelli bireylerin iletişimde karşılaştıkları fiziksel ve zihinsel engeller, sosyal hizmetlerde iletişim stratejilerini şekillendiren başlıca etkenler arasında yer almaktadır.

Bu bölümde, sosyal hizmetlerde iletişimin rolü ve önemi, korunma ihtiyacı olan çocuklarla, yaşlılarla ve engelli bireylerle sağlıklı ve etkili bir iletişimin nasıl kurulabileceği ele alınacaktır. Her bir grup için iletişimin kendine özgü zorlukları, kullanılan iletişim stratejileri ve sosyal hizmet uzmanlarının bu stratejilerde hangi noktalara dikkat etmeleri gerektiği detaylandırılacaktır. Sosyal hizmet uygulamalarının temel hedeflerinden biri olan bireyleri güçlendirme ve topluma katılımını

¹ Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Saç Bakımı ve Güzellik Hizmetleri Bölümü, dursun.yilmaz@gop.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6161-3482

becerileri gibi alanlarda düzenli eğitimlerin verilmesi sürdürülebilirlik açısından önemlidir (Kleinman & Benson, 2006).

2. **Teknolojik Gelişmelerin Entegrasyonu:** Sosyal hizmetlerde sürdürülebilir iletişim stratejileri, teknolojik yeniliklerin sürece entegre edilmesiyle güçlendirilmelidir. Özellikle engelli bireyler için geliştirilen iletişim destek teknolojileri, sosyal hizmetlerin daha kapsayıcı bir yapıya kavuşmasını sağlar. Dijital platformlar, sosyal hizmetlere erişimi artırarak bireylerin hizmetlerden sürdürülebilir şekilde yararlanmalarına yardımcı olur (Campinha-Bacote, 2003).
3. **Toplum Destekli İletişim Programları:** Sosyal hizmetlerde toplum destekli iletişim programları, bireylerin sosyal hizmetlerden daha etkin yararlanabilmeleri için sürdürülebilir bir çözüm sunar. Toplum temelli yaklaşım, toplumsal kapsayıcılığı artırarak bireylerin sosyal hizmet süreçlerine aktif katılımını sağlar. Bu sayede sosyal hizmet profesyonelleri, toplumla iş birliği yaparak bireylerin güçlenmesine katkıda bulunabilir (Betancourt et al., 2005).
4. **Politika Desteği ve Yasal Düzenlemeler:** Sosyal hizmetlerde sürdürülebilir iletişim stratejilerinin benimsenmesi için yasal düzenlemeler ve politika destekleri de önemlidir. Devlet politikaları, sosyal hizmetlerin bireyler üzerindeki etkisini artırmak ve sürdürülebilir hizmet sunumunu sağlamak için gereklidir. Özellikle yaşlı, engelli ve çocuk bireyler için devlet destekli programlar ve yasal düzenlemeler, sosyal hizmetlerin etkinliğini artıracak ve sürdürülebilir kılacaktır (Purnell, 2012).

Bu kapsamlı yaklaşımlar, sosyal hizmetlerin farklı gruplara ulaşma gücünü artırırken bireylerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmelerini sağlar. Bu nedenle sosyal hizmetlerde etkili iletişim stratejilerinin geliştirilmesi, bireylerin kendilerini değerli hissetmelerini, toplumda daha aktif rol almalarını ve güçlenmelerini sağlar.

KAYNAKLAR

- Acar, B., Semerci, M., & Yaman, Ö. M. (2021). Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi ve Bakımı Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 502-538.
- Baker, P. M. A. (2004). Policy bridges for the digital divide: Assessing the landscape and gauging the dimensions. *First Monday*, 9(5).
- Barker, R. L. (2003). *The Social Work Dictionary* (5th ed.). Washington, DC: NASW Press.
- Baybaş, B. K. (2017). Huzurevinde kalan yaşlı bireylerin iletişim ihtiyaçlarının karşılanmasında huzurevi çalışanlarının rolü: Eskişehir'de bir huzurevi örneği (Master's thesis, Anadolu University (Turkey)).
- Betancourt, J. R., Green, A. R., Carrillo, J. E., & Park, E. R. (2005). Cultural competence and health

- care disparities: Key perspectives and trends. *Health Affairs*, 24(2), 499-505.
- Betancourt, J. R., Green, A. R., Carrillo, J. E., & Park, E. R. (2005). Cultural competence and health care disparities: Key perspectives and trends. *Health Affairs*, 24(2), 499-505.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Prentice-Hall.
- Brennan, M., Moore, C., & Smyth, K. (1995). The effects of hearing loss on persons with dementia. *Journal of the American Geriatrics Society*, 43(2), 87-92.
- Campinha-Bacote, J. (2003). *The Process of Cultural Competence in the Delivery of Healthcare Services: A Model of Care*. Transcultural C.A.R.E. Associates.
- Campinha-Bacote, J. (2003). *The Process of Cultural Competence in the Delivery of Healthcare Services: A Model of Care*. Transcultural C.A.R.E. Associates.
- Cattan, M., White, M., Bond, J., & Learmouth, A. (2005). Preventing social isolation and loneliness among older people: A systematic review of health promotion interventions. *Ageing & Society*, 25(1), 41-67.
- Coupland, N., Coupland, J., & Giles, H. (1991). Language, society, and the elderly: Discourse, identity, and ageing. Blackwell.
- Crews, J. E., & Campbell, V. A. (2004). Vision impairment and hearing loss among community-dwelling older Americans: Implications for health and functioning. *American Journal of Public Health*, 94(5), 823-829.
- Elmalı, R. R. ve Ervüz, C.(2021). *Çocuk suçluluğu ve adalet sistemi*. İçinde N. Çalış ve O. Zengin (Ed.), *Multidisipliner Perspektiften Sosyal Boyutuyla Çocukluk ve Gençlik* (s. 145-171) içinde. Efe Akademi Yayınları
- Ervüz, C. (2021). *Türkiye’de çocuk koruma ve bakım sistemi*. İçinde N. Çalış ve O. Zengin (Ed.), *Multidisipliner perspektiften sosyal boyutuyla çocukluk ve gençlik* (s. 84-119). Efe Akademi.
- Ervüz, C. (2022). *Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler*. İçinde F. Yaman ve C. Ervüz *Çocuk koruma sistemleri ulusal ve uluslararası boyutlarıyla* (s. 277-291). Nobel Yayınevi.
- Ervüz, C. (2023). *Almanya Çocuk Koruma Sistemi*. İçinde G, G. Aslan (Ed.), *Dünyadaki Örnekleriyle Çocuk Koruma Sistemleri* (s. 1-22) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ervüz, C., & Küçükkaraca, N. (2024). *Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin psiko-sosyal sorunları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki*. İçinde Ö, Altındağ (Ed.) *Sosyal Hizmet Alanında Uluslararası Çalışma ve Değerlendirmeler* (s.27-47).Serüven Yayınevi.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford University Press.
- Frey, L. R., Botan, C. H., & Kreps, G. L. (2000). *Investigating Communication: An Introduction to Research Methods* (2nd ed.). Allyn & Bacon.
- Gatto, S. L., & Tak, S. H. (2008). Computer, internet, and email use among older adults: Benefits and barriers. *Educational Gerontology*, 34(9), 800-811.
- Griffiths, C. (2005). Social support among people with severe disabilities. *Disability & Society*, 20(4), 389-400.
- Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Beacon Press.
- Healy, K. (2008). *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Palgrave Macmillan.
- Healy, K. (2008). *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Palgrave Macmillan.
- Heart, T., & Kalderon, E. (2013). Older adults: Are they ready to adopt health-related ICT? *International Journal of Medical Informatics*, 82(11), e209-e231.
- International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). *Global Definition of Social Work*.
- Kane, S. K., Shulman, J. A., & Shockley, M. J. (2014). Teaching accessibility: A design exploration of the effects of accessible mobile device use in schools. *Journal of Accessibility and Design for All*, 4(1), 1-19.
- Kleinman, A., & Benson, P. (2006). Anthropology in the clinic: The problem of cultural competency and how to fix it. *PLoS Medicine*, 3(10), e294.
- Kleinman, A., & Benson, P. (2006). Anthropology in the clinic: The problem of cultural competency

- and how to fix it. *PLoS Medicine*, 3(10), e294.
- Landsberger, D. M., Vermeire, K., & Van de Heyning, P. (2014). Evaluation of the performance of hearing-impaired adults using cochlear implants and hearing aids. *Journal of Hearing and Speech Sciences*, 20(2), 123-135.
- Leininger, M. M. (2002). *Transcultural nursing: Concepts, theories, research & practice*. McGraw-Hill.
- Leininger, M. M. (2002). *Transcultural nursing: Concepts, theories, research & practice*. McGraw-Hill.
- Light, J., & McNaughton, D. (2012). Supporting the communication, language, and literacy development of children with complex communication needs: State of the science and future research priorities. *Assistive Technology*, 24(1), 34-44.
- Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (2011). *Theories of Human Communication* (10th ed.). Waveland Press.
- McClimens, A. (2003). The organization of opportunities: A critical perspective on advocacy in the lives of people with learning difficulties. *Journal of Advanced Nursing*, 41(6), 553-560.
- Midgley, J. (1995). *Social Development: The Developmental Perspective in Social Welfare*. SAGE.
- Nussbaum, J. F., Pecchioni, L. L., Robinson, J. D., & Thompson, T. L. (2000). Communication and aging. *Handbook of Communication and Aging Research*.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory* (3rd ed.). Lyceum Books.
- Purnell, L. (2012). *Transcultural health care: A culturally competent approach*. FA Davis.
- Purnell, L. (2012). *Transcultural health care: A culturally competent approach*. FA Davis
- Reamer, F. G. (2018). *Social Work Values and Ethics* (5th ed.). Columbia University Press.
- Reçber, B. (2019). Sosyal hizmetin gelişiminde Türkiye'nin konumu: Teorik bir analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 715-738.
- Ryan, E. B., Meredith, S. D., & MacLean, M. J. (1995). Changing the attitudes of healthcare providers toward elders. *Advances in Health Education and Promotion*, 10, 77-101.
- Salminen, A.-L., Petrie, S., & Ward, T. (2013). Teaching for diversity and social justice: A critique. *Disability Studies Quarterly*, 23(1), 1-11.
- Shakespeare, T. (2006). *Disability rights and wrongs*. Routledge.
- Spector, R. E. (2004). *Cultural diversity in health and illness*. Prentice Hall.
- Taşkın, N. Ş., & Özel, H. (2011). Türkiye'de sosyal hizmetlerin dönüşümü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 175-190.
- Trevithick, P. (2005). *Social Work Skills: A Practice Handbook* (2nd ed.). Open University Press.
- Trevithick, P. (2005). *Social Work Skills: A Practice Handbook* (2nd ed.). Open University Press.
- Tuncay, T., & İl, S. (2009). Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 39-56.
- Ulucan Özkan ve Ervüz (2023). *Kanada Çocuk Koruma Sistemi*. İçinde G, G. Aslan (Ed.), *Dünyadaki Örnekleriyle Çocuk Koruma Sistemleri* (s. 157-172) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli çocuklarda iletişim ve oyunun önemi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 36-51.
- Weger, H., Castle, G. R., & Emmett, M. C. (2010). Active listening in peer interviews: The influence of message paraphrasing on perceptions of listening skill. *International Journal of Listening*, 24(1), 34-49.
- World Health Organization. (2011). *World report on disability*.
- Xie, B., Watkins, I., Golbeck, J., & Huang, M. (2012). Understanding and changing older adults' perceptions and learning of social media. *Educational Gerontology*, 38(4), 282-296.
- Zastrow, C. H. (2013). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People* (11th ed.). Brooks/Cole.

BÖLÜM 3

AFETLERLE DERİNLEŞEN SOSYAL SORUNLAR VE SOSYAL HİZMET

Başak DÜZEL ¹

GİRİŞ

Tarihin çeşitli dönemlerinde farklı coğrafyalarda salgın hastalıklar, depremler gibi doğal kaynaklı afetler ve savaşlar gibi insan kaynaklı afetler varlığını sürdürmüştür. Bireylerin ve toplumların gündelik yaşamında önemli değişimlere yol açabilen doğal ve insan kaynaklı olaylar, yaşanan coğrafyanın sosyo ekonomik özellikleri, afetlere hazırlık durumu ve afetin şiddetine bağlı olarak ekonomik, siyasal ve psikososyal boyutta önemli sorunları beraberinde getirebilmektedir. Yarattığı yıkımın şiddetine ve toplumsal yapının kırılganlığına bağlı olarak afetler, yoksulluk, şiddet, engellilik, yerinden edilme gibi mevcut sosyal sorunların ortaya çıkmasına veya derinleşmesine yol açabilmektedir. Günümüzde gelişen bilim, teknoloji ve eğitim olanaklarıyla afetlerin yaratabileceği yıkımların minimalize edilmesi beklenirken kentleşme, nüfus yoğunluğu ve teknolojinin kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan yeni krizler, teknolojik kazalar ve aşırı iklim olayları gibi afetlere yol açabilen durumların yaşandığı görülmektedir. Dünyanın pek çok bölgesinde deprem, tsunami, aşırı hava olaylarına bağlı seller ve kuraklık gibi doğal nedenlerin yanı sıra insan ve teknoloji kaynaklı kazalar ve savaşlar nedeniyle çok sayıda birey afetlerden zarar görmektedir.

Afetler, ekonomik ve sosyal yapıda ciddi sorunları beraberinde getirmekte, toplumda özellikle çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar gibi incinebilir grupların barınma, eğitim, bakım ve koruma, sağlık hizmeti, ekonomik ve psikososyal destek ihtiyaçları artmaktadır. Toplumda yoksulluk, şiddet, suça sürüklenme, ihmal ve istismar gibi sosyal sorunlar, çocuklar başta olmak üzere savunmasız grupları dramatik bir biçimde etkilerken daha fazla sayıda birey sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç duyar hale gelmektedir. Afetlerin yol açtığı kısa ve uzun

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, basakduzel@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0130-9419

KAYNAKLAR

- AFAD (2014). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. [https://www.afad.gov.tr/kitaplar_adresinden 22 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.](https://www.afad.gov.tr/kitaplar_adresinden/22%20Temmuz%202024%20tarikhinde%20alinnmiftir)
- AFAD (2018). Türkiye'de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye_de_afetler.pdf adresinden 3 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- AFAD (2019). Türkiye 117 yılda 210 büyük deprem yaşadı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-117-yilda-210-buyuk-deprem-yasadi/1458151> adresinden 12 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- AFAD (2021). Stratejik plan 2019-2023 güncellenmiş versiyon. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/AFAD_2019_2023_STRATEJIK_PLAN.pdf adresinden 3 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- AFAD (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 depremleri raporu. 140 s.
- AFAD (2024a). 2023 Yılı doğa kaynaklı olay istatistikleri <https://www.verikaynagi.com/grafik/2023-yilinda-turkiyede-kac-dogal-afet-gerceklesti/> adresinden 30 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- AFAD (2024b). Afet türleri. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> adresinden 30 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- Akay, A. (2023). 2022'de dünyada ve Türkiye'de afetler. Türkiye insani çalışmalar kronolojisi 2023. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/2022de-dunyada-ve-turkiyede-afetler/> adresinden 20 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- Akdur, R. (2000). Afetlere hazırlık ve afet yönetimi. Ankara Deontoloji Dergisi, (7), 8-13.
- Albrecht, F. (2017). The social and political impact of natural disasters. Investigating attitudes and media coverage in the wake of disasters. Digital Comprehensive Summaries OF Uppsala Dissertations From Faculty Of Social Sciences, 143. 61 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Alcantara-Ayala, I. (2002). Geomorphology, natural hazards, vulnerability and prevention of natural disasters in developing countries. Geomorphology, 47: 107-124.
- Allan, J. (2009). Theorising new developments in critical social work. J. Allan, L. Briskman, B. Pease (Ed.), In critical social work: Theories and practices for a socially just world. Crows Nest, Australia: Allen and Unwin.
- Arnold M., McClain-Nhlapo C., Raja S.D. ve Piccio L. (2018). Five actions for disability-inclusive disaster risk management. <https://blogs.worldbank.org/sustainablecities/leaving-no-one-behinddevelopment-roadmap-disability-inclusion> adresinden 5 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- Artan, T. ve Özkan, A. O. (2020). Afetler ve sosyal hizmet. Journal Of ADEM, 1(1), 47-54.
- Arun, Ö. (2021). Covid-19 gündeminde yaşlılara yönelik hak ihlalleri ve ayrımcı uygulamalar. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Aydemir, İ. Öztürk, M. ve Bilican Gökkaya, V. (2023). Afet olgusu: Tanımı, türleri ve etkileri. M. Öztürk ve İ. Aydemir (Ed.), Afet ve krizlerde sosyal hizmet (1-36) içinde. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Aydın, K. (1999). TBMM Tutanak dergisi, 21. Dönem, 1. Yasama Yılı, 55. Birleşim, 23 Ağustos 1999.
- BBC (2023). Meclis Amasra maden kazası raporu: "Tali havalandırma yetersizdi, gerekli önlemler alınmadı". <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9w7pvrj2go> adresinden 19 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- BBC (2024a). Çernobil felaketi: Nükleer santralde neler yaşandı?. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cwywyey30p0o> adresinden 20 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.
- BBC (2024b). 17 Ağustos Depremi: 1999 ve sonrasında neler yaşandı, kaç kişi hayatını kaybetti? <https://www.bbc.com/turkce/articles/cvg4d4jlvqpo> adresinden 25 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.
- BBC (2024c). 17 yaşındaki erkekler neden Ukrayna'yı terk ediyor?. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c5yw58pw5yko> adresinden 25 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.

- BBC (2024d). 6 soruda 6 Şubat depremleri. Bbc.com/turkce/articles/cnen1eep0e1o adresinden 25 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.
- Beck, U. (2019). Risk Toplumu. İstanbul: İthaki
- Cannon, T. (2006). Vulnerability analysis, livelihoods and disasters. W. J. Ammann, S. Dannenmann ve L. Vulliet (Ed.), RISK21-Coping with risks due to natural hazards in the 21st century (51-60) içinde, CRC Press, London (UK).
- Cappa C, Jijon I. (2021). COVID-19 and violence against children: A review of early studies. Child Abuse & Neglect, 116 (2): 105053.
- Chung G., Lanier P. ve Wong P.Y.J. (2020). Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. Journal of Family Violence, 2: 1-12.
- CRED (2019). Natural disasters 2019. Brussels: CRED. https://emdat.be/sites/default/files/adsr_2019.pdf adresinden 1 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- Demirbilek, Ö. (2023). Büyük Kahramanmaraş depremi sonrası afet yönetimi sürecinin değerlendirilmesi ve gelecek için çözüm önerileri. M. Öztürk ve M. Kırca (Ed.), Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler (s. 183-193) içinde. Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Derin Yoksulluk Ağı (2023). Ekonomik kriz dönemi ve 6 şubat deprem sonrasında: Afet ve yoksullukla mücadele politikaları için öneriler. <https://tr.boell.org/sites/default/files/2023-11/afet-ve-yoksullukla-mucadele-politikalari-icin-oneriler-.pdf> adresinden 10 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- EM-DAT (2023). The International Disaster Database. Inventorying hazards & disasters worldwide since 1988. <https://www.emdat.be/> adresinden 25 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- EM-DAT (2024). 2023 Disasters in numbers. <https://reliefweb.int/report/world/2023-disasters-numbers> adresinden 25 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- Ergünay, O. (1999). Acil yardım planlaması ve afet yönetimi. Uzman Der Dergisi, 2(6-7).
- Ersoy, Ş. (2013). 2013 Afet raporu "Dünya ve Türkiye". Yıldız Teknik Üniversitesi Doğa Bilimleri Araştırma Merkezi. https://www.researchgate.net/publication/268465700_2013_YILI_DUNYA_AFET_RAPORU_Dunya_ve_Turkiye adresinden 10 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- Euronews (2024). İsrail'in güvenli bölgeye düzenlediği saldırıda yerinden edilen en az 40 Filistinli öldü. <https://tr.euronews.com/2024/09/10/israilin-guvenli-bolgeye-duzenledigi-saldirida-yerinden-edilen-en-az-40-filistinli-oldu> adresinden 30 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- FİSA, Çocuk Hakları Merkezi (2024). 6 Şubat depremlerinin birinci yıldönümünde Adıyaman'da çocuklar durum raporu. <https://static.bianet.org/2024/02/6subat-adiyamandacocuklar.pdf> adresinden 25 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.
- Fritz, C. E. (1961). Disaster. R.K. Merton ve R.A. Nisbet (Ed.), Contemporary Social Problems (651-694) içinde. New York: Harcourt, Brace and World.
- Gearhart S., Perez-Patron M., Hammond T. A., Goldberg D. W., Klein A. ve Horney J. A. (2018). The impact of natural disasters on domestic violence: An analysis of reports of simple assault in Florida (1999-2007). Violence and Gender, 5(2), 87-92.
- González, F. A. I. (2021). Desastres naturales y desarrollo humano: Una revisión de la literatura. Revista Iberoamericana De Bioeconomía Y Cambio Climático, 7(14), 1666-1675.
- Gökçalp Yılmaz, G. (2023). Afet ve gündelik hayatın dönüşümü. A. T. Bayram ve M. S. İpar (Ed.), Sosyal bilimlerde akademik araştırma ve değerlendirmeler-I içinde. Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2021). Engelli ve yaşlı istatistik bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/89297/eyhgm_istatistik_bulteni_agustos2021.pdf adresinden 17 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- IDMC (2024). 2024 Global report on internal Displacement (GRID). <https://www.internal-displacement.org/publications/2024-global-report-on-internal-displacement-grid/> adresinden 14 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- IOM (2024). World migration report 2024. M. McAuliffe ve L.A. Oucho (Ed.). IOM, Geneva.
- İşık, E. (2022). Covid-19 pandemisinde artan şiddet olaylarında gözardı edilen mağdur çocuklar.

- Toplum ve Sosyal Hizmet, 33(1), 317- 338.
- Kadıoğlu, M. (2008). Afet zararlarını azaltmanın temel İlkeleri. M. Kadıoğlu ve E. Özdamar (Ed.), Modern, bütünlük afet yönetiminin temel ilkeleri (s. 251-276) içinde. JICA Türkiye Ofisi Temel Yayınları No:2, Ankara.
- Kadıoğlu (2023). 2020 yılında Türkiye’de yaşanan afetler. Akademik değerlendirmeler. Türkiye insani çalışmalar kronolojisi 2023. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/2020-yilinda-turkiyede-yasanan-afetler/> adresinden 9 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 4(1), 3-15.
- Kaya, Ç. M. ve Yücel, B. (2022). Karmaşık bir sosyo- ekolojik afet olarak göç ve göç araştırmalarında CBS. Afet ve Risk Dergisi, 5(2), 380-394.
- Kepek, E. ve Gençel Z. (2016). Türkiye’de afet zararlarını azaltma çalışmaları: Mevzuat açısından genel bir değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 1(1):44-50.
- Kreimer, A., Arnold, M. ve Carlin, A. (2003). Building safer cities: The future of disaster risk (Editors’ Note), The World Bank Disaster Risk Management Series No: 3, Washington, D.C.
- Küçükbükcü, R. A. ve Çamur, G. (2023). Depremde ailelerle sosyal hizmet çalışması. M. Öztürk ve İ. Aydemir (Ed.), Afet ve krizlerde sosyal hizmet (345-362) içinde. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Mathbor G. M. (2007). Enhancement of community preparedness for natural disasters. International Social Work 50(3): 357–369. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi and Singapore. DOI: 10.1177/0020872807076049
- Memiş Doğan, M. ve Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. Turkish Studies, 15(4), 739-752.
- Mülteciler Derneği (2023). 2023 deprem raporu. Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşım Derneği Yayını, İstanbul.
- Öztürk, N. (2003). Türkiye’de afet yönetimi: Karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Çağdaş Yerel Yönetimler, 12(4): 42-64.
- Rao, K. (2006). Psychosocial support in disaster-affected communities. International Review of Psychiatry, 18(6), 501–505.
- Sağlık-Sen (2022). Sağlık-Sen 2021 yılı sağlıkta şiddet raporları. <https://www.sagliksen.org.tr/haber/10831/genel-baskan-durmus190-siddet-olayinda-316-saglik-calisani-magdur-oldu> adresinden 3 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.
- Schumacher J. A., Coffey S. F., Norris F. H., Tracy M., Clements K. ve Galea S. (2010). Intimate partner violence and Hurricane Katrina: Predictors and associated mental health outcomes. Violence and Victims, 25(5), 588-603.
- Shaluf, I. M. (2007). Disaster types. Disaster Prevention and Management: An International Journal, 16(5), 704-717.
- TBMM (2021). Kadına yönelik şiddetin sebeplerinin belirlenmesi araştırması komisyonu. https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=151314 adresinden 30 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> adresinden 2 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- Thurston A. M., Stöckl H. ve Ranganathan M. (2021). Natural hazards, disasters and violence against women and girls: a global mixed-methods systematic review. BMJ Global Health 2021;6:e004377. doi:10.1136/ bmjgh-2020-004377
- TMMOB (2016). 7 Ağustos 1999 Marmara Depremi yıldönümü basın açıklaması. https://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9121&tipi=3&sube=2&subesi=adresinden 3 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- TMMOB (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin 1. yıldönümü basın açıklaması. https://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=17164&tipi=3&sube=2&subesi=

adresinden 2 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.

Tomanbay, İ. (1999). Sosyal çalışma sözlüğü. Selvi Yayınları, Ankara.

TTB (2024). 6 Şubat afet bölgesi mevcut durum değerlendirmesi ve gelişim önerileri raporu. https://www.ttb.gov.tr/Tr/Duyuru_6-subat-afet-bolges-mevcut-durum-degerlendirmes-ve-gelsm-onerler-raporu_21476 adresinden 15 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.

Tuncay (2004). Afetlerde sosyal hizmet. Özbay Ofset Matbaacılık, Ankara.

Twigg J. (2015). Disaster risk reduction. Overseas Development Institute: London, UK.

UNFPA (2021). Salgın sürecinde çalışma hayatı ve ev içi şiddet. https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/badv_salginsurecindeevicisiddetvecalismamahayati_2021.pdf adresinden 20 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.

United Nations (2020). Policy brief: The impact of Covid-19 on women, <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Policy-brief-The-impact-of-COVID-19-on-women-tr.pdf>

United Nations (2024). As Israel's aerial bombardments intensify, there is no safe place in Gaza, Humanitarian Affairs Chief warns Security Council. <https://press.un.org/en/2024/sc15564.doc.htm> 10 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.

UN Women (2020). The shadow pandemic: Violence against women during COVID-19. <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19> adresinden 25 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.

Usta, G. (2023). Dünyada meydana gelen afetlerin istatistiksel olarak analizi (1900-2022). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(1), 172-186.

Varol, N. (2023). 2021'de Türkiye'de yaşanan jeolojik afetler. Akademik değerlendirmeler. Türkiye insani çalışmalar kronolojisi 2023. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/2021de-turkiyede-yasanan-jeolojik-afetler/> adresinden 12 Eylül 2024 tarihinde alınmıştır.

Ward K. P. ve Lee S.J. (2020). Mothers' and fathers' parenting stress, responsiveness, and child well-being among low-income families. Children and Youth Services Review, 116; 105218.

Winsemius, H. C., Jongman, B., Veldkamp, T. I. E., Hallegatte, S., Bangalore, M. ve Ward, P. J. (2018). Disaster risk, climate change, and poverty: Assessing the global exposure of poor people to floods and droughts. Environment and Development Economics, 23(3), 328-348.

World Animal Protection (2019). Animals in disaster. Past campaigns. <https://www.worldanimalprotection.org/our-campaigns/past-campaigns/animals-in-disasters/> adresinden 20 Ağustos 2024 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM 4

SOSYAL HİZMETİN GELECEĞİ: YAPAY ZEKÂ VE DİJİTALLEŞME İLE DÖNÜŞÜM

Cezmi ERVÜZ¹
İbrahim Enes ÖNER²
Feyza ÖZLER ERVÜZ³

GİRİŞ

Birinci Sanayi Devrimi'nden bu yana teknoloji, toplumsal ilerlemeyi sağlama amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılın sonlarında su ve buhar gücüyle başlayan bu süreç, 1870'lerde elektrik enerjisi ve seri üretimle devam etmiştir. Üçüncü Sanayi Devrimi ile 1970'lerde elektronik ve bilgi teknolojilerinin üretimi entegrasyonu sayesinde otomasyon kavramı ortaya çıkmıştır. Günümüzde, Endüstri 4.0 olarak bilinen dördüncü aşamada, yapay zeka, nesnelerin interneti ve bulut bilişim gibi teknolojiler, sanal ve fiziksel sistemlerin gerçek zamanlı bir bağlantı kurmasına olanak tanımaktadır (Mourtzis, 2016). Bu gelişmeler, üretim verimliliğini artırırken ürün ve hizmet kalitesinde de iyileşme sağlamaktadır. Ancak, Endüstri 4.0'ın üretim odaklı yaklaşımı, insan odaklı toplumsal refahın göz ardı edilmesine neden olabilir. Bu durum, sosyal hizmet alanını da etkileyebilmektedir. Toplum 5.0 gibi kavramlar, teknolojiye insan merkezli bir yaklaşım kazandırmayı, sosyal hizmetlerin verimliliğini artırmayı ve toplumsal faydayı ön plana çıkarmayı hedeflemektedir (Nahavandi, 2019). Özellikle Avrupa, Japonya ve ABD gibi ülkeler, bu yeni sanayi çağını sosyal hizmetlere de entegre ederek daha adil ve insana duyarlı bir toplumsal yapı kurmayı amaçlamaktadır (Harayama & Fukuyama, 2017). Bu yaklaşımlar, teknolojik ilerlemelerin yalnızca sanayiye değil, aynı zamanda insan refahına ve sosyal hizmetlere de katkıda bulunmasını hedeflemektedir.

¹ Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Artova Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, cezmi.ervuz@gop.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5434-4533

² Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Rektörlük, ienesoner@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9513-8242

³ Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, feyza.ozler@gop.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8459-674X

yaklaşımıyla (Işık ve Türk, 2023b) dengelenmelidir. Bu dengeyi sağlamak için, yapay zekâ uygulamalarının geliştirilmesinde etik çerçeveler ve bireysel ihtiyaçları gözeten algoritmalar önceliklendirilmelidir. Bu sayede sosyal hizmet, teknolojik yenilikleri insan hakları ve adalet ilkelerine uygun bir biçimde kullanabilir (Turner, 2020).

SONUÇ

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin ve toplumların refahını ve yaşam kalitesini geliştirmeyi amaçlayan, insana hizmet odaklı bir disiplindir (IFSW 2014). Son yıllarda yapay zekanın yükselişiyle birlikte, teknolojinin sosyal zorlukları ele almak için nasıl kullanılabileceğine yönelik ilgi giderek artmaktadır. Bu bölümde, sosyal hizmet alanında yapay zekâ ve dijitalleşmenin sağladığı avantajlar ile ortaya çıkan zorluklar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Dijital dönüşüm, sosyal hizmetin hız, etkinlik ve erişilebilirlik gibi alanlarda sağladığı avantajlarla daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlarken, aynı zamanda yapay zekâ kullanımıyla ilişkili potansiyel risklerde beraberinde gelmektedir. Toplum 5.0 çerçevesinde insan merkezli teknolojilere vurgu yapılarak, sosyal hizmetin özünde yer alan insan hakları, adalet ve bireysel özelliklere duyarlılığın yapay zekâ ile nasıl dengelenebileceği tartışılmaktadır (Gladden, 2019).

Yapay zekâ tabanlı araçların, sosyal hizmet uzmanlarına risk gruplarının daha iyi belirlenmesi, müdahalelerin kişiselleştirilmesi ve kriz durumlarına hızlı çözümler üretilmesi açısından sunduğu faydalar yadsınamaz (Banks, 2019; Mishna vd., 2021). Ancak sosyal hizmetin geleceğinde, yapay zekâ ve dijital araçların etik çerçevede geliştirilmesi, bireysel ihtiyaçları gözeten algoritmaların önceliklendirilmesi ve profesyonel sınırların korunması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijitalleşme süreci, sosyal hizmetin insana odaklı doğasını koruyarak yeni teknolojilere adaptasyon sağlama ihtiyacını ortaya koymakta ve meslek profesyonelleri için yeni beceriler gerektirmektedir. Yapay zekâ destekli sistemlerin sosyal hizmette etkin kullanımı, yalnızca teknolojik ilerleme değil, aynı zamanda birey ve toplum yararını önceleyen etik bir anlayışla mümkündür.

KAYNAKLAR

- Adamopoulou, E., & Moussiades, L. (2020). Chatbots: History, technology, and applications. *Machine Learning with Applications*, 2, 100006.
- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal hizmet temel alanlar ve eleştirel tartışmalar*. Nika Yayınevi, Ankara.
- Adaş, E. & Erbay, B. (2022). Yapay zekâ sosyolojisi üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 326-337.
- Akalın, B., & Veranyurt, Ü. (2020). Sağlıkta dijitalleşme ve yapay zekâ. *SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi*, 2(2), 128-137.

- Albayraktaroğlu, S. (2010). *Profesyonelleşme olgusu ve mesleki profesyonelleşme açısından Türkiye'de sosyal hizmet mesleği: Sakarya örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Anderson, C. (2008). The long tail: Why the future of business is selling less of more (Rev. and updated ed). New York, NY: Hyperion.
- Asakura, K., Bogo, M., Good, B., & Power, R. (2018). Teaching note-social work serial: Using video-recorded simulated client sessions to teach social work practice. *Journal of Social Work Education*, 54(2), 397-404.
- Asakura, K., Occhiuto, K., Todd, S., Leithead, C., & Clapperton, R. (2020). A call to action on artificial intelligence and social work education: Lessons learned from a simulation project using natural language processing. *Journal of Teaching in Social Work*, 40(5), 501-518.
- Aydemir, İ., Öztürk, M., Toğa, H., & Türk, A. (2024). Sosyal hizmetin tanımlanması-amaçları-temel ilkeleri. İ Aydemir ve M. Öztürk (Ed.), *Sosyal Hizmette Giriş* (ss. 1-17). Akademisyen Yayınevi.
- Avaner, T., & Çelik, M. (2021). Türkiye'de dijital dönüşüm ofisi ve yapay zekâ yönetimi: Büyük veri ve Yapay Zekâ Daire Başkanlığı'nın geleceği üzerine. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-18. <https://doi.org/10.52539/mad.1050640>
- Banks, S. (2019). *Ethics and values in social work*. Palgrave Macmillan.
- Başçillar, M., Karataş, M., & Güre, M. D. P. (2022). Dijital çağda sosyal algoritmalar: Yapay zekâ ve sosyal hizmet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(56), 539-565.
- Bengtsson, T. T., & Bonnhoff, H. E. D. (2024). What is going on? Digitalization in social work. *Journal of Comparative Social Work*, 19(1), 1-12.
- Berzin, S. C., Singer, J., & Chan, C. (2015). Practice innovation through technology in the digital age: A grand challenge for social work. *American Academy of Social Work & Social Welfare*, 12, 3-21.
- Bingöl, K., Er Akan, A., Örmecioğlu, H. T., & Er, A. (2020). Depreme dayanıklı mimari tasarımda yapay zekâ uygulamaları: Derin öğrenme ve görüntü işleme yöntemi ile düzensiz taşıyıcı sistem tespiti. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 35(4), 2197-2210. <https://doi.org/10.17341/gazimmfd.647981>
- Bircan, T., & Korkmaz, E. E. (2021). Big data for whose sake? Governing migration through artificial intelligence. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8, 241.
- Castillo de Mesa, J. (2021). Digital social work: Towards digital disruption in social work. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 48(3), 117.
- Chan, C. (2016). A scoping review of social media use in social work practice. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 13(3), 263-276.
- Chan, C., & Holosko, M. J. (2016). A review of information and communication technology-enhanced social work interventions. *Research on Social Work Practice*, 26, 88-100.
- Chen, Z. (2023). Exploration of youth social work model driven by artificial intelligence. *Frontier Computing*, 1031.
- Cortis N., Smyth C., Valentine K., Breckenridge J., & Cullen P. (2021). Adapting service delivery during COVID-19: Experiences of domestic violence practitioners. *The British Journal of Social Work*, 51(5), 1779-1798.
- Del Fresno García, M. (2015). Connecting the disconnected: Social work and social network analysis. A methodological approach to identifying network peer leaders. *Arbor*, 191(771), 209-215. DOI: 10.3989/arbor.2015.771n1011
- Dey, N. C. (2023). Unleashing the power of artificial intelligence in social work: A new frontier of innovation. *Social Science Research Network*. 117. Pp, 91-113. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2023.12.011>
- Duyan V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- Fang, L. (2020). Digital transformation in social work: Opportunities and challenges. *Journal of Social Work Education and Innovation*, 22(3), 143-158.
- Fernando, N., & Ranasinghe, P. (2023). Integration of artificial intelligence in social work: Opportunities, challenges, and considerations. *Journal of Computational Social Dynamics*, 8(9), 13-24.

- Flett, J. A., & Hayne, H. (2013). Mindfulness-based interventions in mental health settings: A systematic review of the evidence. *Psychological Reports*.
- Giddens, A. (1998). *The third way: The renewal of social democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Gladden, M. E. (2019). AI and its implications for social work: Ethical and practical challenges. *Journal of Social Work Ethics and Practice*, 16(2), 29-43.
- Goldkind, L. (2021). Social work and artificial intelligence: Into the matrix. *Social Work*, 66, 372-374
- Greer, S., Ramo, D., Chang, Y. J., Fu, M., Moskowitz, J., & Haritatos, J. (2019). Use of the chatbot "Vivibot" to deliver positive psychology skills and promote well-being among young people after cancer treatment: Randomized controlled feasibility trial. *JMIR mHealth and uHealth*, 7(10), Article e15018.
- Gregg, L., ve Tarrier, N. (2007). Virtual reality in mental health: A review of the literature. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42, 343-354.
- Gunasekeran, D. V., Tseng, R. M. W., Tham, Y. C., ve Wong, T. Y. (2021). Applications of digital health for public health responses to COVID-19: a systematic scoping review of artificial intelligence, telehealth and related technologies. *NPJ digital medicine*, 4(1), 40. <https://doi.org/10.1038/s41746-021-00412-9>
- Harayama, Y., ve Fukuyama, M. (2017). *Society 5.0: Aiming for a new human-centered society Japan's science and technology policies for addressing global social challenges*. https://www.hitachi-hiyoron.com/rev/archive/2017/r2017_06/trends/index.html adresinden 30.10.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Işık, A., & Türk, A. (2023a). Uzaktan sosyal hizmet eğitimi. N. Yelboğa ve A. Işık (Ed.), *Yeni Dünya Düzeni ve Sosyal Hizmet* (ss. 157-176) içinde. Nika Yayınevi.
- Işık, A., & Türk, A. (2023b). Sosyal hizmet öğrencilerinde sosyodemografik değişkenler ve empatinin yaşlı ayrımcılığına etkisi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(2), 128-141.
- Jacobi, C. B., ve Christensen, M. (2023). Functions, utilities and limitations: A scoping study of decision support algorithms in social work. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 20(3), 323-341. <https://doi.org/10.1080/26408066.2022.2159777>
- Kırık, A. M., ve Özkoçak, V. (2023). Medya ve iletişim bağlamında yapay zekâ tarihi ve teknolojisi: Chatgpt ve deepfake ile gelen dijital dönüşüm. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi* (58), 73-99. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.1308471>
- Kile, F. (2013). Artificial intelligence and society: A furtive transformation. *AI & Society*, 28(1), 107-115.
- Kuhn, E., Greene, C., Hoffman, J., Nguyen, T., Wald, L., ve Ruzek, J. (2014). A mobile app for PTSD treatment for veterans and military service members: Usability and feasibility. *JMIR Mental Health*.
- Li, J. C. M., Reamer, F., Manning, M., ve Jia, C. X. (2023). Social work research and practice in the digital age. *China Journal of Social Work*, 16(2), 117-120. <https://doi.org/10.1080/17525098.2023.2266185>
- Liu, H., Peng, H., Song, X., Xu, C., ve Zhang, M. (2022). Using AI chatbots to provide self-help depression interventions for university students: A randomized trial of effectiveness. *Internet Interventions*, 27, 100495.
- López Peláez A., Pérez García R., Aguilar-Tablada Massó M. V. (2018). e-Social work: Building a new field of specialization in social work? *European Journal of Social Work*, 21(6), 804-823.
- Luxton, D. D., McCann, R. A., Bush, N. E., Mishkind, M. C., ve Reger, G. M. (2011). mHealth for mental health: Integrating smartphone technology in behavioral healthcare. *Professional Psychology: Research and Practice*.
- Mattison M. (2012). Social work practice in the digital age: Therapeutic e-mail as a direct practice methodology. *Social Work*, 57(3), 249-258.
- McCarthy J. (2007). *What is artificial intelligence?*. Stanford University, <http://wwwformal.stanford.edu/jmc/whatisai/> adresinden 3.10.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Miller, E. A., & Pole, A. (2020). Technology and loneliness: Social support and digital engagement in healthcare. *Journal of Health and Social Behavior*.

- Mishna, F., Bogoy, M., & Sawyer, J. L. (2021). *Social work practice and technology: Ethics and principles for effective practice*. Oxford University Press.
- Mishna, F., Bogoy, M., & Sawyer, J.-L. (2015). Cyber counseling: Illuminating benefits and challenges. *Clinical Social Work Journal*, 43(2), 169–178.
- Ünal, V. (2020). *Modernliğin diğer yüzü ve dezavantajlı gruplar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Moor, J. (2006). The Dartmouth College artificial intelligence conference: The next fifty years. *AI Magazine*, 27, 87.
- Mourtzis, D. (2016). Challenges and future perspectives for the life cycle of manufacturing networks in the mass customisation era. *Logistics Research*, 9, 2.
- Mourtzis, D. (2018) *Development of skills and competences in manufacturing towards education 4.0: A teaching factory approach*. In Proceedings of the 3rd International Conference on the Industry4.0 Model for Advanced Manufacturing, Belgrade, Serbia, 5– pp. 194–210.
- Nahavandi, S. (2019). Industry 5.0—A human-centric solution. *Sustainability*, 11, 4371.
- National Association of Social Workers. (2008). *Code of ethics*. USA: National Association of Social Workers. Retrieved from <http://www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp>.
- Nebiyev, V. (2013). *Yapay zekâ problemler-yöntemler-algoritmalar*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 100–110.
- Osborne, S. P., Cucciniello, M., Nasi, G., & Zhu, E. (2022). Digital transformation, artificial intelligence and effective public services: Challenges and opportunities. *Global Public Policy and Governance*, 2(4), 377–380.
- Özgür, S. B. (2021). Algoritmalar, Yapay Zekâ, Makine Öğrenmesi, Derin Öğrenme ve Uygulamaları: Beşeri Fayda Üretimini Yazılımlar Tarafından Karşılanması. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 1–29.
- Perron, B. (2023a, March 21). *Generative AI for Social Work Students: Part I*. Medium. <https://towardsdatascience.com/generative-ai-for-social-work-students-part-i-1f19ee9cbbel>
- Perron, B. (2023b, April 27). *Generative AI for Social Work Students: Part II*. Medium. <https://towardsdatascience.com/generative-ai-for-social-work-students-part-ii-3175f6870f09>
- Parton, N. (2008). Changes in the form of knowledge in social work: From the ‘social’ to the ‘informational’? *British Journal of Social Work*, 38(2), 253–269.
- Patton, D. U., Mathiyazhagan, S., & Landau, A. Y. (2021). *Meet them where they are: Social work informed considerations for youth inclusion in AI violence prevention systems*. Algorithmic Rights and Protections for Children. (pp.43-56)
- Reamer, F. (2023). Artificial intelligence in social work: Emerging ethical issues. *International Journal of Social Work Values and Ethics*, 20(2), 52–71.
- Reamer, F. G. (2013) Social work in a digital age: Ethical and risk management challenges, *Social Work*, 58, (2), April Pages 163–172, <https://doi.org/10.1093/sw/swt003>
- Recover, M., Minguela, A., Lafuente, P. H., ve Macias, J. M. M. (2021). Home visit training in social work with virtual reality. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 48, 53.
- Rong, G., Mendez, A., Bou Assi, E, Zhao, B, ve Sawan, M. (2020). Artificial intelligence in healthcare: review and prediction case studies. *Engineering*, 6, 291–301. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2019.08.015>
- Royer, A. (2021, October 14). The wellness industry’s risky embrace of AI-driven mental health care. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/the-wellness-industrys-risky-embrace-of-ai-driven-mental-health-care/>
- Rothbaum, B. O., Malcoun, E., Rizzo, A., & Josman, N. (2010). Virtual reality exposure therapy for posttraumatic stress disorder. In A. Brunet, A. R. Ashbaugh & C. F. Herbert (Eds.), *Internet use in the aftermath of trauma* (pp. 269–284). Amsterdam, The Netherlands: IOS Press.
- Saki, Ş. & Köroğlu, M. A. (2024). “Yapay Zeka ve Dijital Teknolojilerin Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2):149-171. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10897555>
- Solmaz, H. (2024). Yapay Sinir Ağları: Derin Öğrenme ve Makine Öğrenmesi. Enocta. Erişim adresi: <https://www.enocta.com/blog/yapay-sinir-aglari-derin-ogrenme-ve-makine-ogrenmesi>.

- Schwartz, R., et al. (2004). Artificial intelligence and child welfare: Potential and pitfalls.
- Sengupta, S., Yu, J., & Zahiri, B. (2018). Know-Stress: *predictive modeling of stress among diabetes patients under varying conditions*. M. Tambe, & E. Rice. (Ed). Artificial Intelligence and Social Work in (pp. 153-168). Cambridge: Cambridge University Press.
- Shibuya, K. (2020). *Digital transformation of identity in the age of artificial intelligence* (No. 172558). Singapore: Springer.
- Shoaib, M. (2023, May 7). *Social work and AI: The role of technology in addressing social challenges*. Canasu Dream Foundation. <https://www.linkedin.com/pulse/social-work-ai-role-technology-addressing-challenges>
- Singer, J. B. (2006). Making stone soup: Evidence-based practice for a suicidal youth with comorbid Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder and Major Depressive Disorder. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 6(3), 234–247. <http://btci.edina.clockss.org/cgi/reprint/6/3/234>
- Søbjerg, L. (2022). Developing a statistical model for assessment of referrals of children at risk. *Child Abuse Review*, 31, e2749. <https://doi.org/10.1002/car.2749>
- Srivastava, A., Petering, R., & Misyrlis, M. (2018). Minimizing violence in homeless youth. M. Tambe, & E. Rice. (Ed). *Artificial Intelligence and Social Work* in (pp. 119- 135). Cambridge: Cambridge University Press.
- Statista (2024). *Number of internet and social media users worldwide as of July 2024*. <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> adresinden 29.10.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Turner, A. (2024). 'No evidence' machine learning works well in children's social care. <https://www.communitycare.co.uk/2020/09/10/evidence-machine-learning-works-well-childrens-social-care-study-finds/> adresinden 20.10.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Vaishya, R., Javaid, M., Khan, I., & Haleem, A. (2020). Artificial Intelligence (AI) applications for COVID-19 pandemic. *Diabetes & Metabolic Syndrome*, 14, 337 - 339.
- Williamson, H., & Duffy, J. (2020). Artificial intelligence in social services: Opportunities and ethical considerations. *Social Service Review*, 94(3), 515-540.
- Yankın, F. B. (2019). Dijital dönüşüm sürecinde çalışma yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 7(2), 1-38.
- Yapay Zekâ Terimleri. (2024). *Yapay zekâ, makine öğrenmesi ve derin öğrenme ilişkisi*, <https://becominghuman.ai/the-artificial-use-of-the-term-intelligence-c82878447dfd> adresinden 23.10.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Yoshioka-Maxwell, A., Gholami, S., Sheng, E., Hemler, M., Nilanon, T., & Jalal- Kamali, A. (2018). A multidisciplinary study on the relationship between foster care attributes and posttraumatic stress disorder symptoms on foster youth. *Artificial Intelligence and Social Work*, 169-171. DOI: 10.1017/9781108669016.012
- Yurtcu Ş., & Özocak A. (2016). Prediction of compression index of fine-grained soils using statistical and artificial intelligence methods. *Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University*, 31 (3), 597-608.
- Türk, A., Işık, A., Atmaca, Y. E., Çelik, E., Çulha, B. ve Kolcu, K. (2024). Sosyal hizmet öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 163-175. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.1522609>

BÖLÜM 5

KADINLARIN ADALET HİZMETLERİNE ERİŞİMİNDE YAŞADIĞI GÜÇLÜKLERE ELEŞTİREL BAKIŞ

Fatih KURŞUN¹
Gülsüm ÇAMUR²

GİRİŞ

Türkiye’de ceza adalet sisteminde yapılan reformlarla birlikte çocuklar ve kadınlar başta olmak üzere kırılgan grupların adalete ulaşmaları konusunda özel uygulamalar getirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere kırılgan gruba dahil olan mağdurların adalete erişimlerinin güçlendirilmesi amacıyla 2013 yılında Adalet Bakanlığı bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Yargı reformunun bu değişimini 2017 yılında tüm adliyeler içinde kurulması kararı alınan Adli Görüşme Odaları (AGO) izlemiştir. AGO’ların kurulmasının temel amacı kırılgan grupların adli sistemde ikincil mağduriyet yaşamalarının önüne geçmek ve mağdur odaklı bir hizmet sunmaktır. Bu kapsamda, görüşme odalarında sosyal hizmet uzmanı ve psikolog gibi profesyonel meslek elemanları, tüm kırılgan gruptakilerle adalete ulaşmalarını destekleyen nedenleri doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirmeye başlamıştır. Yargı reformundaki bu değişiklikteki en önemli etken hakimler ve savcılarının cinsel istismara maruz kalanların ifadesini almakta zorlanmaları olmuştur (Ernberg, vd., 2018). Yargı alanında istismar özelinde yaşanan bu zorluklar ve ulusal yargı reformlarıyla birlikte kırılgan grupların arasında cinsel saldırıya en fazla maruz kalan kadınların, (Centel, 1997) adalete erişimde yaşadıkları problemlerini ve ihtiyaçlarını da daha görünür hale gelmiştir.

Kadınların adli sisteme başvurma konusunda kaygılarına ilişkin paylaştıkları en önemli ortak nokta, adalete ulaşmada güvenli ve etkili katılıma yönelik engellerle karşılaşma durumları olmuştur (Hart, 1993). Kadının adli sisteme erişimi hakkında yapılan araştırmalar adli sistemde kadınların karşılaştıkları yargılayıcı,

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi, shufatihkursun@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0165-1935

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, gcduyan@gmail.com, ORCID iD:0000-0001-5116-2462

KAYNAKLAR

- ADALET BAKANLIĞI (2017) *Adli Süreçte Mağdur Kadınlar Araştırma Raporu*
- ADALET BAKANLIĞI (2021) *Türkiye Adalet İstatistikleri Raporu*
- AİTKEN, G., & Logan, C. (2004). VIII. Dangerous Women? A UK Response. *Feminism & Psychology*, 14(2), 262-267.
- ANKARA BAROSU (2022) *Kadınların Adalete Erişimine Destek İçin Avukatları Güçlendirme Atölyesi Raporu*
- APSLER, R., Cummins, M. R., & Carl, S. (2003). Perceptions of the police by female victims of domestic partner violence. *Violence against women*, 9(11), 1318-1335.
- ARITÜRK, R. (2022). İddianamenin iadesi ile ilgili sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (50), 181-218.
- AVRUPA BİRLİĞİ (2016) *Türkiye Raporu Ekindeki Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Sunulan Bildirim AB Genişleme Politikasına İlişkin*
- AYATA, Ö. (2009). Özlem, Türkiye'de Uzlaşma Kurumunun Yasal Çerçevesinin ve uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleri ile Değerlendirilmesi.
- BACKES, B. L., Fedina, L., & Holmes, J. L. (2020). The criminal justice system response to intimate partner stalking: A systematic review of quantitative and qualitative research. *Journal of Family Violence*, 35(7), 665-678
- BAKIRCI, K. (2023). Kadınların Şekli ve Maddi Adalete Erişiminde Sosyal ve Ekonomik Hak Olarak Adli Yardım Hakkı. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 288-324.
- BAUM, K., Catalano, S., Rand, M., & Rose, K. (2009). Stalking victimization in the United States (NCJ 224527). *Washington, DC: Bureau of Justice Programs, US Department of Justice.*
- BOİRA, S., Carbajosa, P., & Marcuello, C. (2013). La violencia en la pareja desde tres perspectivas: Víctimas, agresores y profesionales. *Psychosocial Intervention*, 22(2), 125-133.
- BROWN, T. (2020). *Child abuse and family law: Understanding the issues facing human service and legal professionals*. Routledge
- CALVİN, M. J., & Frank, R. S. (2019). Child sexual abuse incidents in the context of Bapedi in Polokwane, Limpopo Province: a phenomenological study. *Gender and Behaviour*, 17(4), 14125-14136.
- CAN, Y., & Aksu, N. B. (2016). Boşanma sürecinde ve sonrasında kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58).
- CANDAN, H., & Erol, A. M. (2017). Türkiye'de sosyal adaletin temininde sosyal devletin rolü. *Sayıştay Dergisi*, (106), 87-119.
- CENTEL, N. (1997). Cinsel Suç Mağduru Kadının Korunması. *Prof. Dr. Kenan Tunç Omağ'a.*
- COHEN, R. L. (2001). Provocations of restorative justice. *Social Justice Research*, 14, 209-232.
- COULTER, M. L., Kuehne, K., Byers, R., & Alfonso, M. (1999). Police-reporting behavior and victim-police interactions as described by women in a domestic violence shelter. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(12), 1290-1298
- ÇİLTAŞ, Ç., & Var, E. Ç. (2019). Kadına yönelik şiddet ve kadın konukevi hizmetine ilişkin bir araştırma: Ankara örneği. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 13-23.
- DEAN, J. K. (2009). *Quantifying social justice advocacy competency: Development of the social justice advocacy scale*. Georgia State University.
- DEMİRBILEK, S., Özgür, A. Ö., & Çoban, A. (2020). Şiddetle mücadelede toplumsal bir kurum olarak kadın sığınmaevleri. *Sosyoekonomi*, 28(46), 311-348.
- DİNÇER, F., & Yüksel, M. (2018). Aile İçi Şiddete Şahit Olan Çocuklar: Bir Alanyazın Derlemesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 130-141.
- DOMINELLİ, L. (2021). Baskı Karşıtı Sosyal Çalışma (Ö. Cankurtaran, Çev. Ed.). *Nika Yayınevi*.
- DOMINELLİ, L. (2002). *Anti-oppressive social work theory and practice*. London, England: Macmillan.
- DUTTON, M. A. (1993). Understanding women's responses to domestic violence: A redefinition of

- battered woman syndrome. *Hofstra Law Review*, 21(4), 2.
- ELFLEET, H. (2018). Women's Centres: Gender Responsive Services for Formerly Imprisoned Women Post Corston Report (2007). *Howard League Early Career Academics Network Bulletin*, (35), 17-22
- ERNBERG, E., Magnusson, M., & Landström, S. (2018). Prosecution of child sexual abuse cases involving preschoolaged children: A study of Swedish cases from 2010 to 2014. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(7), 832-851
- FEDER, L. (1997). Domestic violence and police response in a pro-arrest jurisdiction. *Women & Criminal Justice*, 8, 79-98. doi:10.1300/J012v08n04_04
- FRANCIÓNÍ, F. (2007). *The rights of access to justice under customary international law*
- FUGATE, M., Landis, L., Riordan, K., Naureckas, S., & Engel, B. (2005). Barriers to domestic violence help seeking: Implications for intervention. *Violence against women*, 11(3), 290-310.
- GARTHWAİT, C. (2012). Dictionary of social work. *Montana: University of Montana School of Social Work*, 6(16), 2020.
- GİLLİS, J. R., Diamond, S. L., Jebely, P., Orekhovskiy, V., Ostovich, E. M., MacIsaac, K., ... & Mandell, D. (2006). Systemic obstacles to battered women's participation in the judicial system: When will the status quo change?. *Violence against women*, 12(12), 1150-1168
- GOODKIND Jr, Gillum Tr, Bybee Di, et al. (2003) The impact of family and friends' reactions on the well-being of women with abusive partners. *Violence against Women* 9(3): 347-373.
- GRACÍA E (2014) Intimate partner violence against women and victim-blaming attitudes among Europeans. *Bulletin of the World Health Organization* 92: 380-381.
- GRACÍA, E., García, F., & Lila, M. (2011). Police attitudes toward policing partner violence against women: Do they correspond to different psychosocial profiles? *Journal of Interpersonal Violence*, 26, 189-207. doi:10.1177/0886260510362892
- GÜLMEZ KORKMAZ, M., ve Çilingir, M. (2021). Toplumsal ve Siyasi Zeminde Adalete Erişimden Beklentiler: Türkiye'de Kadınların Adalete Erişimi.
- GÜRHAN DURAN, E., & YURTSEVER, E. (2024). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Adalet Savunuculuğunun İncelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 35(2).
- HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ (2014) *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırma Raporu*
- HART, B. (1993). Battered women and the criminal justice system. *Am. Behav. Scientist* 36: 624-638.
- HİCKMAN, L. J., & Simpson, S. S. (2003). Fair treatment or preferred outcome? The impact of police behavior on victim reports of domestic violence incidents. *Law & society review*, 37(3), 607-633.
- IRMAK, S. (2014). *Kadın konuk evlerinin kadına yönelik şiddeti azaltmadaki rolleri: Kocaeli, Bursa, Yalova örneği* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- JORDAN, J. (2022). Overcoming "Othering": Reflections on Researching Police Responses to Victims of Sexual Violence. In *Rape* (pp. 28-42). Routledge.
- KARAKAYA, H. (2018). Toplumsal cinsiyet bağlamında boşanma/boşanma süreci ve kadın: elazığ örneği. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 261-291.
- KARATAŞ, K. (1994). "Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler." Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını, Yayın No: 3, Ankara, ss.349-352,
- KARATAŞ, K. (1997). Sosyal Devlet Ve Sosyal Hizmetler.
- KİTSON, G. (1992) Portrait of divorce. New York: Guilford.
- KLUGMAN, B. (2011). Effective social justice advocacy: a theory-of-change framework for assessing progress. *Reproductive health matters*, 19(38), 146-162.
- KOEPKE, S., Eyssel, F., & Bohner, G. (2014). "She Deserved It" Effects of sexism norms, type of violence, and victim's pre-assault behavior on blame attributions toward female victims and approval of the aggressor's behavior. *Violence Against Women*, 20(4), 446-464.
- KORKUSUZ, G. (2013). Cinsel Saldırı Suçu (TCK md. 102). *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 815-854.
- KUÇURADİ, İ. (2011). *İnsan hakları: kavramları ve sorunları:-insan hakları ve hukuk-devlet-siyaset*

- felsefesi yazıları*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- LEMPERT LB (1997) The other side of help: Negative effects in the help-seeking processes of abused women. *Qualitative Sociology* 20(2): 289-309.
- LİANG B, Goodman L, Tummala-Narra P, et al. (2005) A theoretical framework for understanding help-seeking processes among survivors of intimate partner violence. *American Journal of Community Psychology* 36(1/2): 71-84.
- LONSWAY, K. A., Banyard, V. L., Berkowitz, A. D., Gidycz, C. A., Katz, J. T., Ross, M. P., ... & Edwards, D. (2009). Rape prevention and risk reduction: Review of the research literature for practitioners. *VAWnet*.
- MACDONALD, R. A. (1990). Access to justice and law reform. *Windsor YB Access Just.*, 10, 287.
- MADDOX, A. M., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2011). Viewing sexually-explicit materials alone or together: Associations with relationship quality. *Archives of sexual behavior*, 40, 441-448.
- MADDOX, L., Lee, D., & Barker, C. (2011). Police empathy and victim PTSD as potential factors in rape case attrition. *Journal of police and criminal psychology*, 26, 112-117.
- MENDOZA, H. E. (2012). Between A Rock And A Hard Place: Access To The Justice System By Abused Refugee Women In Canada.
- MEYER S (2014) Victims' Experiences of Short- and Long-Term Safety and Wellbeing: Findings from an Examination of an Integrated Response to Domestic Violence. Trends & Issues in Crime and Criminal Justice Series, No. 478. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- MOTZ, A. (2019). Engaging women in forensic clinical interviews: The impact of gender. *International Journal of Forensic Mental Health*, 18(1), 21-34
- MOUZOS, J., & Makkai, T. (2004). Women's experiences of male violence. *Findings from the Australian Component of the International Violence Against Women Survey (IVAWS)*, Research and Public Policy Series, (56).
- OKUMUŞ, F., & Demirci, N. (2015). Kırsal bölgede yaşayan kadınların vajinal akıntı durumunda sağlık arama davranışları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*.
- OXBURGH, G. E., Myklebust, T., & Grant, T. (2010). The question of question types in police interviews: A review of the literature from a psychological and linguistic perspective. *International Journal of Speech, Language & the Law*, 17(1).
- ÖZBEK M., (2006). Sosyal Devletin Gereği: Adalete Erişim. *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, 4.
- ÖZKAN, M. S. (2014). Anayasal şikâyet ve adalete erişim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16, 399-410.
- PATTERSON, E. (2011). *Politics in a religious world: Building a religiously informed US foreign policy*. Bloomsbury Publishing USA.
- PODANA, Z. (2010). Reporting to the police as a response to intimate partner violence. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review*, 46(03), 453-474.
- ROSE, D., Trevillion, K., Woodall, A., Morgan, C., Feder, G., & Howard, L. (2011). Barriers and facilitators of disclosures of domestic violence by mental health service users: qualitative study. *The British Journal of Psychiatry*, 198(3), 189-194.
- SANDEFUR, R. L. (2008). Access to civil justice and race, class, and gender inequality. *Annu. Rev. Sociol.*, 34, 339-358.
- SARPKAYA, O. A. (2012). Boşanmış Kadınların Yaşam Deneyimlerine Sosyolojik Bakış. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2).
- SAUNDERS, D. G. (1995). The tendency to arrest victims of domestic violence: A preliminary analysis of officer characteristics. *Journal of interpersonal violence*, 10(2), 147-158.
- SERİN, S. (2016). *Eş şiddetine maruz kalıp sığınma evinde kalan kadınlarda bağlanma, başa çıkma ve ruhsal travma arasındaki ilişki* (Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- SERPEN, A. S. B., Duyan, V., & Aldoğan, E. U. (2014). Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 21-34
- SHEAFOR, B. W., & Horejsi, C. R. (2006). Techniques and guidelines for social work practice. (7th

ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.

- SİNDEN, P. G., & Joyce Stephens, B. (1999). Police perceptions of domestic violence: the nexus of victim, perpetrator, event, self and law. *Policing: an international journal of police strategies & management*, 22(3), 313-327.
- SORENSEN, S. B. (1996). Violence against women: Examining ethnic differences and commonalities. *Evaluation Review*, 20, 123-145.
- STARK E (2007) *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*. New York: Oxford University Press.
- STEPHENS, B. J., & Sinden, P. G. (2000). Victims' voices: Domestic assault victims' perceptions of police demeanor. *Journal of Interpersonal Violence*, 15(5), 534-547
- STEPHENS, B. J., & Sinden, P. G. (2000). Victims' voices. *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 534-547.
- STOVER, C. S., Hahn, H., Im, J. J., & Berkowitz, S. (2010). Agreement of parent and child reports of trauma exposure and symptoms in the early aftermath of a traumatic event. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 2(3), 159
- SULLIVAN, C. M., and Davidson H, W. S. (1991). The provision of advocacy services to women leaving abusive partners: An examination of short-term effects. *Am. J. Commun. Psychol* 19: 953-960
- SULLIVAN, C. M., Tan, C, Basta, J, Rumptz, M., and Davidson II, W. S. (1992). An advocacy intervention program for women with abusive partners: Initial evaluation. *Am. J. Commun. Psychol* 20: 309-332
- SUNAL, O. (2011). Sosyal politika: sosyal adalet açısından kuramsal bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (3), 283-305
- ŞAŞMAN KAYLI, D., & Şahin, F. (2021). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezinden Hizmet Alan Kadınların Aile İçi Şiddet Yaşantıları. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine & Forensic Sciences*, 18(2).
- THOMPSON, N. (2016). Güç ve güçlendirme. *Ankara: Nika Yayınevi*.
- TOPATAN, S., Koç, E., Karakaya, N., & Mumcu, N. (2020). Gebelikte yaşanan aile içi şiddetin doğasının incelenmesi: nitel bir çalışma. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 43-51.
- TUNCAY, T., & Erbay, E. (2006). Sosyal Hizmetin temel hedefi: Sosyal adalet güçlendirmeyele retorikten pratiğe, *Ankara. Toplum ve Sosyal Hizmet*, 53-66
- UĞURLU, Z. (2022). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin çocuğa yansımaları: Çocuk istismarı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 160-174.
- UYGUR, G., & Skinnider, E. (2022). Türkiye'de Kadınların Adalet ve Adli Yardıma Erişimine İlişkin Engelleri Anlamak
- VALOR-SEGURA, I., Expósito, F., & Moya, M. (2011). Victim blaming and exoneration of the perpetrator in domestic violence: The role of beliefs in a just world and ambivalent sexism. *The Spanish journal of psychology*, 14(1), 195-206.
- YALÇINLI, S., Akarca, F. K., & Yerdelen, B. (2021). Acil serviste tıbbi sosyal hizmet müdahalesi gereksinimi olan hastaların retrospektif değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 60(4), 402-406.
- YAVUZ, K., & Çakıcı, F. O. (2021). Şiddet Mağduru Kadına Verilen Sosyal Hizmetler: Trabzon İli Örneği. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 10(19), 36-60.

BÖLÜM 6

İŞ YÜKÜ YOĞUNLUĞU NEDENİYLE YAŞANAN İŞ-AİLE ÇATIŞMASININ SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARI VE ÇÖZÜM STRATEJİLERİ

Ercan ŞAHBUDAK ¹

GİRİŞ

İş yükü fazlalığı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişki, modern çalışma hayatının en önemli konularından biridir. Günümüzde bireyler, iş yerindeki sorumlulukları ve ailevi yükümlülükleri arasında denge kurmakta zorlanmaktadır. Bu bölümde, iş-aile çatışmasının nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları üzerinde durulacaktır. İş-aile çatışması, yalnızca bireylerin psikolojik sağlığını etkilemekle kalmaz aynı zamanda aile ilişkilerini, iş performansını ve genel yaşam kalitesini de olumsuz yönde etkileyebilir.

Artan iş talepleri, çalışanların zaman ve enerji yönetimini zorlaştırarak, aile içindeki ilişkileri olumsuz etkileyebilir. İş-aile çatışması hem bireylerin psikolojik sağlığını hem de aile dinamiklerini etkileyen karmaşık bir süreçtir. İş yükü fazlalığının neden olduğu stres ve tükenmişlik gibi durumların, aile üyeleri arasındaki iletişimi nasıl etkilediğini anlamak önemlidir. Bireylerin iş ve aile sorumlulukları arasında sağlıklı bir denge kurabilmesi hem kişisel mutluluklarını artıracak hem de iş yerindeki verimliliği olumlu yönde etkileyecektir. Bu bağlamda, iş-aile çatışmasının yönetimi ve çözüm stratejileri hem bireyler hem de organizasyonlar için kritik bir öneme sahiptir.

ÇALIŞMA KAVRAMINA İLİŞKİN TANIMLAR

Çalışma kavramının anlamı ve değeri, tarihsel süreçte ekonomik gelişmeye paralel olarak ve her toplumun normları, inançları ve değerleri tarafından belirlenmektedir. «Çalışma», yaşamın sürekliliğini sağlayan sosyal bir faaliyet olarak, geçmiş insanlığın varoluşuna kadar uzanan, insan yaşamının en merkezi alanlarından

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, esahbudak@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1059-591X

KAYNAKLAR

- Acun, Ayşen (2016). İş Aile Çatışması ve Turist Rehberlerinin İşten Ayrılma Niyetlerine Etkisi. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir.
- Akın, M. (2008). Örgütlerde Çatışma, Örgütsel Davranışta Seçme Konular. (Editörler: Mahmut Özdevecioğlu, Himmet Karadal). Ankara: İlke Yayınevi.
- Akgemci Tahir, Çelik Adnan ve Şimşek M. Şerif (2014). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Aktaş Hakkı ve Çetin Gürkan Güney (2015). İş-Aile ve Aile-İş Çatışması ile Bireysel Performans Etkileşiminde Mesleki Bağlılığın Aracı Rolü: Hemşireler Üzerinde Bir Araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 16(2), 139-154.
- Aktaş Aylin ve Özdevecioğlu Mahmut (2007). Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık ve Örgütsel Bağlılığın Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(28), 1-20.
- Alam, Muhammad Ashraf (2016). Techno-Stress and Productivity: Survey Evidence From the Aviation Industry, *Journal of Air Transport Management*. 50 (1), 62-70.
- Aras Mustafa ve Karakiraz Ahmet (2013). Zaman Temelli İş Aile Çatışması, Düşük Başarı Hissi ve İş Tatmini İlişkisi: Doktora Yapan Araştırma Görevlileri Üzerinde Bir Araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 1-14.
- Arslan Mahmut ve Tayfur Özge (2012). Algılanan İş Yükünün Tükenmişlik Üzerine Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Aracı Rolü. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 147-172.
- Arslantürk Zeki ve Amman M. Tayfun (2008). Sosyoloji Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler. P. D. Prof. Dr. Zeki Arslantürk içinde, *Sosyoloji Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Atay, Ayhet, (2020). İş Yükü Fazlalığı İle İş Aile Çatışması Arasındaki İlişki: Kamu Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma (MEB Ankara Merkez Teşkilatı örneğinde), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yatımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aycan Zeynep, Mehmet Eskin ve Yavuz Serap (2007). *Hayat Dengesi İş, Aile ve Özel Hayatı Dengeleme Sanatı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık ve Mat. San. Tic. A.Ş
- Aytaç Mustafa (Ed.) (2001a). *Akademisyenlerin Çalışma Yaşamı ve Kariyer Sorunları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Araştırma Fonu İşletme Müdürlüğü Proje No: 99/29.
- Bacharach, Samuel B.; Peter Bamberger Ve Sharon Conley; (1991), "Work-Home Conflict Among Nurses and Engineers: Mediating The Impact of Role Stress on Burnout and Satisfaction at Work", *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 12, ss. 39-53.
- Barlı, Önder (2010a). *Davranış Bilimleri ve Örgütlerde Davranış*, Ankara: Aktif Yayınevi.
- Başaran, İbrahim Ethem (1992a). *Yönetimde İnsan İlişkileri: yönetsel davranış*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bayar, Münevver, (2022). Örgütlerde İş-Aile Çatışması ve Çatışma Yönetiminde Çözüm Stratejileri, *International Anatolia Academic Online Journal / Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8/1.
- Bayhan Karapınar Pınar, Ergeneli Azize ve İlsev Arzu (2006). İş-Aile ve Aile İş Çatışmasına Etki Eden Demografik Değişkenler ve Bu Çatışmalar Arasındaki İlişki. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 85-108.
- Baykal, Beril (2014). Çalışma Saatleri İş-Aile Çatışması Açısından Belirleyici midir? Erkek Çalışanlar Açısından Bir İnceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 5(2), 8-23.
- Baysal Ayşe Can ve Tekarslan Erdal (1996a). *İşletmeler için Davranış Bilimleri*. İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- Bekmezci Mustafa ve Çalışkan Abdullah (2019). Aşırı İş Yükünün İşten Ayrılma Niyetine Etkisinde İş Tatmini ve Yaşam Tatmininin Rolü, Sağlık Kurumu Çalışanları Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(31), 381-431.
- Carlson, D.S. Kacmar, K.K. ve Willams, L.J. 2000. Construction and validation of a multidimensional measure of work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 56(1), 249-276.
- Cam, Erdem (2004). Çalışma Yaşamında Stres ve Kamu Kesiminde Kadın Çalışanlar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-10.

- Ceylan, Tuncay (2011). "Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 89-104.
- Çağatay, Altuğ (2012). "İş-Aile Çatışmasının Çalışanların İş Performanslarına Etkisinin Belirlenmesi": Ankara'daki özel eğitim kurumlarında bir uygulama. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Çakır, Özlem (2001a). *İşe Bağlılık Olgusu ve Etkileyen Faktörler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- Çakmak Doruk Nihal, Özdevecioğlu Mahmut (2009a). Organizasyonlarda İş-Aile ve Aile-İş Çatışmalarının Çalışanların İş ve Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 69 - 99.
- Çalğan, Zeynep (2016). "Eczacılar da İş-Aile Çatışması: Ankara'daki Eczane Eczacıları Üzerinde Bir İnceleme". *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*. Ankara.
- Çarıkcı, İlker H. ve Çelikkol Özlem (2009a). "İş-Aile Çatışmasının Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(9), 153-170.
- Çuhadar Murat ve Gencer Zeynep (2016). "Konaklama İşletmelerinde Çalışan İşgörenlerin Aşırı İş Yükü ve Örgütsel Bağlılık Algıları: Side ve Belek Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1323-1326.
- Dağdeviren Metin, Eraslan Ergün ve Kurt Mustafa (2005a). "Çalışanların Toplam İş yükü Seviyelerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Model ve Uygulama". *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, 517-525.
- Deveci, Bilal (2016). "İş-Aile Çatışması ve İş Stresinin Yaşam Kalitesine Etkisi: Büyük Ölçekli Mutfak Çalışanları Üzerine Bir Araştırma" *Basılmamış Doktora Tezi*, Balıkesir.
- Deveci, Bilal (2017). "İş Stresi ve Turizm İşletmelerinde Yapılan Araştırmalara İlişkin Bir Değerlendirme". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 39-53.
- Duyan, Gülsüm Çamur. (2000). "Aile İşlevleri ile Ailenin Sosyal, Demografik ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler". *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Efeoğlu, İ. Efe ve Özgen Hüseyin (2007). "İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma". *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 237-254.
- Efeoğlu, İ. F. (2006) İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Efeoğlu İ. Efe, Mimaroglu Hande, Özgen Hüseyin ve Kılıç Can (2008). "Adana İli'ndeki Özel Sağlık Merkezlerinde Çalışan Personelin İş-Aile Yaşam Çatışmasının Örgütsel Bağlılık, İş Doyumu ve İş Stresine Etkisi Üzerine Bir Araştırma". *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 241-254.
- Erdoğan, İlhan (2007). *İşletmelerde Davranış*, İstanbul: Malatyalı İş Adamları Derneği.
- Erbaşlar, Gazanfer (2015a). *Örgütsel Davranış*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Erdoğan, İlhan (2007). *İşletmelerde Davranış*, İstanbul: Malatyalı İş Adamları Derneği.
- Erkanlı Hülya ve Karabulut Temel Elif (2015). *Çalışma mı Çatışma mı?: güncel konular ve örnek olaylarla çalışma hayatı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Ertekin, Yücel (1993a). *Stres ve Yönetim*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Ertemli, H. Burcu (2011). İş Aile ve Aile İş Çatışmalarının İşe Cezbolma Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi
- Gerekan, Bilal ve Pehlivan, Abdülkadir (2010). "Kamu İç Denetim Elemanlarının İş Tatmin Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 29-54.
- Grint, Keith (1998). *Çalışma Sosyolojisi* (Çev. Veysel Bozkurt). İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım.
- Giddens, A. (2000). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Güldiken, Nevzat (2015a). *Çalışma Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Gülertekin Genç Seray, Genç Volkan ve Gümüş Murat (2016a). "Otel İşletmelerinde Duygusal Ze-

- kanın İş Stresi ve İş Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkisi". *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 97-112.
- Işık, Zennübe (2019). Erzurum Palandöken Kış Turizm Merkezindeki Konaklama İşletmelerinde Çalışan Personellerde Duygusal Emek ve İş-Aile Çatışması İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1352-1362.
- İzgar Hüseyin (Ed.) (2003). *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Kanbur, Engin (2018). "Aşırı İş Yükünün İş ve Yaşam Doymu Üzerindeki Etkisi: İşe Bağlı Gerginliğin Aracı Rolü". *İş ve İnsan Dergisi*, 5(2), 125-143.
- Kara, Ergün (2018). "İş-Aile Çatışmasının İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Turizm Sektöründe Bir Araştırma: Edremit Körfezi Örneği". *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 9(24), 733-750.
- Karaca, Pelin (2016). Sosyal Desteğin İş-Aile Çatışması Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması, Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karip, E. (2003). Çatışma Yönetimi, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Keser, A. (2005). Çalışma Yaşamında Dönüşümler (Örgütsel bakış). Ankara: Nobel
- Keser, Aşkın (2006). "Çağrı Merkezi Çalışanlarında İş Yükü Düzeyi İle İş Doymu İlişkisinin Araştırılması". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 100 - 119.
- Keser, Aşkın (2015). *Çalışma Psikolojisi*, Bursa: Ekin Yayınevi
- Kinnunen, U. ve Mauno, S. (1998). Antecedents and Outcomes of Work-Family Conflict Among Employed Women and Men in Finland. *Human Relations*, 51, 157_177.
- Kurt, İsmail (2018). "İşkolikliğın İş-Aile Çatışması Üzerindeki Etkisi: Avukatlar Üzerine Bir Araştırma" Konya: Basılmamış Yüksek Lisans
- Kılıç Recep ve Özafşarlıoğlu Sakallı Sibel (2003). "Örgütlerde Stres Kaynaklarının Çalışanların İş-Aile Çatışması Üzerine Etkisi". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 208-237
- Kocacık, Faruk (2000a). *Çalışma Sosyolojisi*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Koray, M. (2002). Avrupa Toplum Modeli. İstanbul: Tüses Kumaş H. ve Fidan F. (2005). Akademisyen ve tekstil işçileri karşılaştırması örneğinde çalışan kadınların çalışma olgusuna bakışları. <http://www.iudergi.com/index.php/sosyalsiyaset/article/viewFile/258/249>. Erişim tarihi: 13.05.2016
- Kütükçüođlu, Elif; (2002), Job Stress- Its relationship With Job satisfaction and Work-family Conflict of Female Employees, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lander, S. E., Lesser, V.L. ve Connell, M.E. (1989). Knowledge-Based Conflict Resolution for Cooperative Among Expert Agents. Proceedings of the MIT-JSME Workshop on Cooperative Product Development, MIT, Cambridge, MA, November.
- Lefrançois, M., Messing, K. ve Saint-Charles, J. (2017). Time control, job execution and information access: work/family strategies in the context of low-wage work and 24/7 schedules, *Community, Work & Family*, 20(5): 600-622.
- Lordođlu K., Özkaplan N. ve Törüner M. (1999). Çalışma İktisadi. İstanbul: Beta.
- Ören, Kenan (2013). *Çalışma Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özen Kutunis Rana ve Ulu Seher (2016). "İşgücü Piyasalarında Ayrımcılığın Kaynakları". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(35), 359-372.
- Özen Serap ve Uzun Turgay (2005). "İşyerinde Çalışanın Yaşadığı Çatışmanın Azaltılmasında Örgütün ve Ailenin Rolü: Polis Memurlarına Yönelik Bir Uygulama". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 128-147.
- Özdevecioğlu Mahmut ve Çakmak-Doruk Nihal (2009). "Organizasyonlarda İş-Aile ve Aile İş Çatışmalarının Çalışanların İş ve Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisi". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 69-99
- Özgen Hüseyin ve Mimarođlu Hande (2008). "Örgütlerde Güncel Bir Sorun: «MOBBİNG»". *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(15), 201 - 226.
- Özkalp Enver ve Kirel Çiğdem (2001a). *Örgütsel Davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı.
- Özkan, Çiğdem (2019). "İş-Aile ve Aile-İş Çatışması: Üniversite Personeli Üzerine Bir Araştırma".

- Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 574-596.
- Özkul, Metin (1997). *Çalışma Sosyolojisi*. Isparta: Makro Bilgisayar.
- Özkul, Metin (2002). *Çalışma Sosyolojisi: çalışma ilişkileri ve işgücünün sosyolojisi Isparta Uygulaması*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Özkul, Metin (2016). *Kurumlar Sosyolojisi: ders notu*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Robbins, S. P. ve Judge, T.A. (2019). *Örgütsel Davranış*, Çeviri Editörü: İnci Erdem, Pearson / Nobel, 14. Basımdan Çeviri.
- Samsun, N. (2027). Çalışmanın değişen anlamı ve güncel durumuna ilişkin tartışmalar, AUAd, Cilt 3, Sayı 3, 160-210
- Şirvanlı Özen, Dilek (1998). "Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü". ANKARA: Basılmamış Doktora Tezi.
- Topgül, Seda (2016). "İş ve Aile Yaşamı Dengesizliğinin Kadın Çalışanlar Üzerindeki Etkileri", Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 23(1), 217-231
- Türkel, A. U. (2000). *Toplam Kalite Bağlamında Grup Dinamiği ve Çatışma Yönetimi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi
- Weiss, K. (2002). Eddie Bauer Uses Time as an Employee Benefit, *Journal of Organizational Excellence*, Wiley Online Library, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/npr.10054> Erişim Tarihi: 12.11.2021
- Yüksel, İhsan (2005). "İş-Aile Çatışmasının Kariyer Tatmini, İş Tatmini ve İş Davranışları İle İlişkisi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 301 - 314.

BÖLÜM 7

SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİNDE ÖYKÜSEL TERAPİ

Gökhan YANAR¹

GİRİŞ

Günümüz dünyasında, mutlak zaman ve uzay perspektifi temelinde inşa edilen dünya görüşü, yerini daha göreceli, karmaşık ve söylem odaklı bir yapıya bırakmıştır. Artık modernizmin sunduğu homojenlik, toplumsal yapıların hiçbir katmanında tam anlamıyla varlığını sürdürememektedir (Wodak & Meyer, 2002). Bu doğrultuda, insanlar arasında kurulan sosyal ve kültürel ilişkiler, şeffaflık yerine belirsizlik ve kaotik bir yapı içinde şekillenmektedir (Sözen, 1999). Yeni dünya düzeni, dilin bir araç olarak kullanıldığı, ideolojik ikilemler, bölünmüşlük, çelişkiler, kimlik çeşitlilikleri, güç dinamikleri ve diyaloglar gibi olgular üzerine inşa edilen bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Sözen, 1999; Wodak & Meyer, 2002).

Dil, bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri ve diğer insanlarla anlamlı ilişkiler kurabilmeleri için hayati öneme sahip bir araçtır. Ancak dil, yalnızca temsil veya yansıtmadan ibaret basit bir yapı değildir; aksine, çok katmanlı ve karmaşık işlevleri olan bir sistemdir (Elliot, 1996). Bu bağlamda, dilin sosyal bir pratik olarak ele alınması, onun anlam yaratıcı ve dünyayı inşa eden gücüne işaret eder. Dilin merkezinde yer aldığı bu sosyal yapı, bireylerin sürekli olarak etkileşimde buldukları bir anlam dünyasını şekillendirmektedir (Wood & Kroger, 2000).

Dilin ve dil pratiklerinin en etkili biçimde hissedildiği alanlardan biri, kuşkusuz ki psikoterapi ve sosyal hizmet alanıdır. Psikoterapi, bireylerin düşüncelerini ve duygularını ifade edebilmesi ve yeniden anlamlandırabilmesi için dilin sunduğu fırsatlardan yararlanırken, sosyal hizmet uygulamaları da bireylerin yaşadıkları toplumsal ve sosyal bağlamları göz önünde bulundurarak bu süreçlerde anlam üretmelerini destekler. Sosyal hizmet, bireylerin refahını artırmayı amaçlayan bir meslek olarak, toplumsal yapıların birey üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemek ve dilin bu bağlamdaki yaratıcı gücünü kullanır.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet AD., gkhynr@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8299-8630

KAYNAKLAR

- Becermen, M. (2004). Dilthey, Heidegger ve Gadamer'de anlama sorunu. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 35–66.
- Bolay, S. H. (1998). Postmodernite: Postmodernizm. *Yeni Türkiye* 21. Yüzyıl Özel Sayısı, 19, 519–524.
- Botella, L., & Herrero, O. (2000). A relational constructivist approach to narrative therapy. *European Journal of Psychotherapy, Counselling and Health*, 3, 407–418. <https://doi.org/10.1080/13642530010020206>
- Campbell, C., & Ungar, M. (2021). *Resilience, narrative, and social work practice with youth: Stories of struggle and strength*. Oxford University Press.
- Carey, M., & Russell, S. (2003). Re-authoring: Some answers to commonly asked questions. *The International Journal of Narrative Therapy and Community Work*, 3, 60–71.
- Corey, G. (2008). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (8th ed.). Brooks/Cole.
- Cox, D. (2018). *Narrative practice in social work: Theory and techniques for working with individuals, families, and communities*. Routledge.
- Denborough, D. (2014). *Collective narrative practice: Responding to individuals, groups, and communities who have experienced trauma*. Dulwich Centre Publications.
- Doan, R. E. (1998). The king is dead; long live the king: Narrative therapy and practicing what we preach. *Family Process*, 37(3), 379–385. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1998.00379.x>
- Dyck, T. (2000). *Narrative therapy with individual adults* [Unpublished master's dissertation]. University of Manitoba.
- Elliott, R. (1996). Discourse analysis: Exploring action, function, and conflict in social texts. *Marketing Intelligence & Planning*, 14(6), 65–71. <https://doi.org/10.1108/02634509610131154>
- Freedman, J., & Combs, G. (2008). Narrative couple therapy. In A. S. Gurman (Ed.), *Clinical handbook of couple therapy* (4th ed., pp. 299–322). Guilford Press.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (1996). *Family therapy: An overview* (4th ed.). Brooks/Cole.
- Jones, A. C. (2004). Transforming the story: Narrative applications to a stepmother support group. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 85, 129–138. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.239>
- Karanmak, Ö., & Aydın, G. (2007). Yapılandırmacı yaklaşım: Çağdaş psikolojik danışma anlayışını şekillendiren bir güç. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 91–108.
- Madigan, S. P., & Goldner, E. M. (1998). A narrative approach to anorexia: Discourse, reflexivity, and questions. In M. F. Hoyt (Ed.), *The handbook of constructive therapies: Innovative approaches from leading practitioners* (pp. 380–400). Jossey-Bass.
- Mascher, J. (2002). Narrative therapy: Inviting the use of sport as metaphor. *Women & Therapy*, 25(2), 57–74. https://doi.org/10.1300/J015v25n02_05
- Morgan, A. (2000). *What is narrative therapy?: An easy-to-read introduction*. Dulwich Centre Publications.
- Nicholson, S. (1995). The narrative dance: A practice map for White's therapy. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 16(1), 23–28.
- Parry, A., & Doan, R. (1994). *Story revisions: Narrative therapy in the postmodern world*. Guilford Press.
- Payne, M. (2014). *Modern social work theory* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
- Rhodes, J. (1996). Narrative therapy: Concepts and practices. *Journal of Systemic Therapies*, 15(1), 54–62. <https://doi.org/10.1521/jsyt.1996.15.1.54>
- Speedy, J. (2019). *Narrative inquiry and psychotherapy*. Bloomsbury Academic.
- Sözen, E. (1999). Söylem: Belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite. Paradigma Yayınları.
- White, M. (1989). The externalizing of the problem and the re-authoring of lives and relationships. *Dulwich Centre Newsletter*, 3, 5–28.
- White, M. (1995). *Re-authoring lives: Interviews and essays*. Dulwich Centre Publications.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. W. W. Norton.
- White, M., & Epston, D. (2000). *Narrative means to therapeutic ends*. Dulwich Centre Publications.

- Wilterdink, N. (2002). Postmodernity, modernization, and globalization. *International Sociology*, 17(1), 91–104. <https://doi.org/10.1177/0268580902017001005>
- Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000). *Doing discourse analysis: Methods for studying action in talk and text*. Sage.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, F. (2021). Sosyal hizmet bağlamında yapı-bozum: Postmodern yaklaşımlar. *Türk Sosyal Hizmetler Dergisi*, 4(2), 115–130.

BÖLÜM 8

TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Hacı Adil ERGİN ¹

GİRİŞ

Toplumda yoksullar, engelliler ve muhtaç insanlar gibi dezavantajlı bireylere yardımcı olma düşüncesi tarihte sürekli insanoğlunun gündeminde var olan bir konudur. Özellikle sanayi dönemi öncesi hayatta sosyal yardımlar daha çok geleneksel değerlere, dini inanışlara ve gönüllü katılımlarla yerini buluyordu. Sanayi devriminden sonra bu dezavantajlı bireylere dönük yardımlar ve uygulamalar devlet eliyle gerçekleşmiştir (Koray 2005). Sanayi devrimi sonrası toplumsal yapıda büyük değişiklikler yaşanmıştır. Geniş aile yerini çekirdek aileye, tarım toplumu ise sanayi toplumuna ve çalışan bireylere bırakmıştır. Bu durum yoğun bir göçü beraberinde getirmiş ve sosyal sorunları ortaya çıkarmıştır (Şenkal 2005).

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana sosyal sorunlarla hayatın her aşamasında karşılaşmaktadır. İnsanoğlunun gelişen ve değişen hayatında birçok sorun çeşitlenerek daha da artmaktadır. Toplumlar var olan bu sorunlarla hayatın her aşamasında baş etmek zorundadır. Bu sorunlar zaman içerisinde insanoğlunun elinde olmayan sebeplerden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak zaman içerisinde baş etme şekilleri değişmiş ve gelişmiştir. Sosyal sorunlar hayatın her anında olsa da düzeyi ve dereceleri farklılık göstermekte ve çeşitli tedavi uygulamaları oluşturulmaktadır. Oluşan sosyal sorunlar zaman içerisinde toplumsal sorunlara yol açmış ve devletlerin vazgeçilmez görevleri haline gelmiştir. Kimi zaman devletlerin görevleri toplum tarafından karşılanmış ve sosyal hizmetler halk arasında bir hizmete dönüşmüştür. Özellikle Türk toplumlarında komşunun gözetilmesi, yaşlılara ve çocuklara önem verilmesi, ekonomik olarak yoksun vatandaşların halk tarafından desteklenmesi ve bu doğrultuda vakıfların kurulması sosyal hizmetlerin toplum tarafından karşılandığının göstergesidir (Yazıcı 2019).

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Kahramanmaraş Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, adilergin@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-6971-4480

Sögütlü 2015). Türkiye’de yer alan yatılı bakım hizmetleri içerisinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetlerden Çocuk Evleri çocuklar için en sağlık ve uygun hizmet modeli olarak düşünülmektedir (Sütçü, Batman, Eraslan ve Demirel 2023). Çocuk evleri, dışarıdan bakıldığında kurum olarak fark edilmemesi sebebiyle çocukların damgalanma durumunun ortadan kalkması, şehir merkezinde olmasından dolayı ev alışverişlerinin yapılması ve halk ile iç içe yaşamaları olumlu yönler olarak karşımıza çıkmaktadır (Sögütlü 2015, Özler Ervüz, 2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının son verilerine göre 2024 Eylül ayında 1.185 çocuk evinde 5422 çocuk bakım ve hizmetlerden yararlanmaktadır (Aile.gov.tr 2024).

Bir diğer bakım modeli ise kökenini suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar için kurulan Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinden almaktadır. Bu bakım modeli İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Sitesidir. 2015 yılında tek bir çatı altında Çocuk Destek Merkezi olarak hizmetlerini sürdüren bu hizmet modeli İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Sitesi olarak hizmetlerine devam etmektedir (Buran 2019). İhtisaslaşmış çocuk evleri sitesinin genel olarak ihtisas alanları, suça sürüklenen çocuklar ile suç mağduru çocuklar, çocuk anneler, madde bağımlısı çocuklar ve refakatsiz sığınmacılar oluşturmaktadır (Öztürk 2023). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının son verilerine göre 2024 Eylül ayında 62 ihtisaslaşmış çocuk evleri sitesinde 1732 çocuk bakım ve hizmetlerden yararlanmaktadır (Aile.gov.tr 2024).

KAYNAKLAR

- Acar H, (2005). Cumhuriyetin çocuk refahı politikasını yapılandıran bir sivil toplum örgütü: Türkiye
- Acar H, (2005). Cumhuriyetin çocuk refahı politikasını yapılandıran bir sivil toplum örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981), Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayını, Ankara.
- Akkaya Y, (2000). Sosyal güvenlik tarihi üzerine notlar, Toplum ve Hekim, 15, s. 2 -90.
- Akyüz, E. (2021). Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması. Pegem Akademi
- Arhtur F. (1963), “Sosyal Hizmet Alanı (The Field Social Work)”, S.S.Y.B Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını, Sayısı:21, Ankara.
- Bayartan, M. (2008). Osmanlı şehirlerinde vakıflar ve vakıf sisteminin şehre kattığı değerler. *Osmanlı Bilim Araştırmaları*, 10(1), 157-175.
- Bilgin, Ö. (2019). Sosyal hizmetin bir aracı olarak sosyal ve ekonomik destek modeli: vaka sunumu. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-39.
- Cappa, C., Petrowski, N., Deliege, A., Khan, M. R. (2021). Monitoring the situation of children living in residential care: data gaps and innovations. *Vulnerable Children and Youth Studies*. 1-9.
- Çavuşoğlu, T., Çetin, H. (2021). Osmanlı döneminin anıtsal sosyal hizmet kurumu: İslahhaneler. K. Karataş (Ed.), *Çocuklar, adalet, haklar ve eleştirel sosyal hizmet Sevda Uluğtekin’e armağan* (1. Baskı, 233-245). Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981), Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayını, Ankara.

- Elmacı, D. (2019). Türkiye’de koruma altındaki çocuklara yönelik çocuk koruma kuruluşlarındaki değişimler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-59.
- Elmalı, R. R., & Ervüz, C. (2021). Çocuk suçluluğu ve adalet sistemi. In N. Çalış & O. Zengin (Eds.), *Multidisipliner perspektiften sosyal boyutuyla çocukluk ve gençlik* (ss. 145–171). Efe Akademi Yayınları.
- Ervüz, C. (2021). Türkiye’de çocuk koruma ve bakım sistemi. In N. Çalış & O. Zengin (Eds.), *Multidisipliner perspektiften sosyal boyutuyla çocukluk ve gençlik* (ss. 84–119). Efe Akademi Yayınları.
- Ervüz, C. (2022). Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler. In F. Yaman & C. Ervüz (Eds.), *Çocuk koruma sistemleri ulusal ve uluslararası boyutlarıyla* (ss. 277–291). Nobel Yayınevi.
- Ervüz, C. (2023). Almanya çocuk koruma sistemi. In G. G. Aslan (Ed.), *Dünyadaki örnekleriyle çocuk koruma sistemleri* (ss. 1–22). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ervüz, C., & Küçükkaraca, N. (2024). Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin psiko-sosyal sorunları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki. In Ö. Altındağ (Ed.), *Sosyal hizmet alanında uluslararası çalışma ve değerlendirmeler* (ss. 27–47). Serüven Yayınevi.
- Fer M, (1970). Korunmaya Muhtaç Çocuklar, İktisadi Araştırmalar VakfıYayını, İstanbul.
- Fulcher, L., McGladder, S. (2011). Re-examining Social Work Roles and Tasks with Foster Care. *Child & Youth Services*, 1545-2298.
- Gökçearslan Çiftçi. E.(2009). Türkiye’de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Aile ve Toplum*, 11 (5), 53-65.
- Harkin, C., Houston, S. (2016). Reviewing the literature on the breakdown of foster care placements for young people: complexity and the social work task, *Child Care in Practice*, 22(2), 98-112.
- İnanç V, (2003). Savaş çocukları öksüzler ve yetimler, İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, s. 19-32.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 7-20.
- Karataş, K. (2015). Çocuk ihmal ve istismarında sosyal hizmet yaklaşımı. (T. Dağlı. 268 Ed.). Çocuğa yönelik şiddet ve çocuğun korunması. Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği.
- Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- Koç A. (2003). Öksüz ve Yetim Çocukları İçin Kurulmuş Bir Eğitim Kurumu Darüşşafaka, İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, s.182-193.
- Kongar E, (1978). İnsanı Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara.
- Koray, M. (2005). Görülmek istenmeyen gerçek: Sosyal refah politikaları ve demokrasi ilişkisi. *Çalışma ve Toplum*, 2(5), 27-60.
- Mamur Işıklı, Y. ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de çocuğa yönelik sosyal politika uygulamaları ve tarihsel analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1), 69-100.
- Okay C, (1999). Belgelerle himaye-i etfal cemiyeti 1917-1923, Şule Yayınları, İstanbul.
- Özateş, Ö. S., Atauz, S. (2011). Sosyal hizmet uzmanlarının aileye dönüş ve aile yanında destek projesine ilişkin değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 101- 112.
- Özler Ervüz, F., & Öztürk, M. (2023). Norveç çocuk koruma sistemi. In G. G. Aslan (Ed.), *Dünyadaki örnekleriyle çocuk koruma sistemleri* (ss. 175–196). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özler Ervüz, F. (2022). Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik kuruluş bakım hizmetleri. İçinde F. Yaman & C. Ervüz (Ed.), *Çocuk koruma sistemleri: Ulusal ve uluslararası boyutlarıyla* (s. 205–220). Nobel Yayınevi.
- Özpolat, A. O. (2021). Türkiye’de çocuk hizmetleri. Ankara: Çizgi Yayınevi.
- Pincus, A., & Minahan, A. (1973). *Social work practice: Model and method*. F. E. Peacock.
- Salim, M. (2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Sarıkaya M, (2003). Savaş çocukları öksüzler ve yetimler, İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat

- Araştırma ve Uygulama Merkezi, s. 33-47.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983). http://www.shcek.gov.tr/kurumsal_bilgi/mevzuat/kanunlar/2828.asp. (Erişim Tarihi: 19. 11. 2024)
- Söğütü, A. (2015). *Çocuk refahı alanında çalışan personelin sevgi evleri modeline yönelik değerlendirmeleri* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sütçü, S., Batman, H., Eraslan, E., Demirel, A.C. (2023). Cumhuriyetin 100. Yılında geçmişten günümüze Türkiye'de çocuk koruma sistemi. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 8(16), 183 – 198.
- Şenkal, A. (2005). SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL VATANDAŞLIK: Kölelikten Sosyal Vatandaşlığa (Avrupa Birliği Sosyal Vatandaşlık Örneği). In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 50, pp. 225-258). Istanbul University.
- Şenocak, H. (2005). Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztıp, D., & Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi: Ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3). 235-246.
- Uğur, Ç. S. (2018). Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin Rolü. Uzmanlık Tezi, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Ankara.
- Ulucan Özkan, & Ervüz, C. (2023). Kanada çocuk koruma sistemi. In G. G. Aslan (Ed.), *Dünyadaki örnekleriyle çocuk koruma sistemleri* (ss. 157–172). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Uluğtekin S, (2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, Ankara.
- Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları*. Türkiye Barolar Birliği.
- Ünal, V. (2012). Osmanlı'nın son dönemlerinde korunmaya muhtaç çocuklar için kurulan sosyal hizmet kuruluşları. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (2), 1-27.
- Walter A. Friedlander (Çev.R. TAŞÇOĞLU), (1966). Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç, II.Baskı, S .S. Y. B. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 44, Ankara.
- Yazıcı N, (1994). Tanzimat Döneminde Yetim Mallarının Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Bazı Uygulamalar, Vakıf HaftasıSemineri,5-6 Aralık 1994,s. 45-53.
- Yazıcı, E. (2019). Çocuk koruma ve sosyal hizmet. Nika Yayınevi.
- Yıldırım, Ş. (2017). 2000'li yıllarda çocuk koruma sistemi içinde bakım hizmetlerinin genel görünümü. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(01), 87- 110.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete Giriş* (A. Aykara, A. Beyazova, B. Y. Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, D. B. Çiftci, E. Yıldırım, E. Bahşi, G. Albayrak, M. S. Birdal, S. Yağcıoğlu, S. Kurukafa, V. Yılmaz, Çev.). D. B. Çiftci (Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.

BÖLÜM 9

SAĞLIK PROFESYONELLERİNİN GÖRÜNMEYEN YÜKÜ: İŞ-AİLE YAŞAM DENGESİ VE SOSYAL HİZMETİN DESTEKLEYİCİ ROLÜ

Gönül KILIÇ¹
Sibel TEMİZ SARIKAYA²

GİRİŞ

İş-aile yaşam dengesi, bireylerin profesyonel ve özel yaşamlarını uyum içinde sürdürmelerini sağlayan temel unsurdur. Özellikle uzun çalışma saatleri, yoğun mesai koşulları ve yüksek stres altında çalışan sağlık profesyonelleri gibi gruplar için bu denge, yaşam kalitesini korumada ve iş performansını artırmada belirleyici bir rol oynar. İş-aile yaşam dengesinin sağlanamaması, bireylerde tükenmişlik ve memnuniyetsizlik gibi sorunlara yol açarken, kurumsal düzeyde ise verimlilik kaybı ve yüksek çalışan devir oranları gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Bu bağlamda, sosyal hizmet perspektifi, sağlık profesyonellerinin iş-aile yaşam dengesi ile ilgili yaşadıkları zorlukları anlamada ve bu dengeyi kurmalarına yönelik etkili müdahaleler geliştirmede önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu bölümde, iş-aile yaşam dengesinin kavramsal temelleri, sağlık profesyonellerinin karşılaştığı temel güçlükler ve sosyal hizmet uygulamalarının bu bağlamdaki rolü ele alınacaktır.

SAĞLIK PROFESYONELLERİNDE İŞ-AİLE YAŞAM DENGESİ

İş- Aile Yaşam Dengesi Kavramı ve Önemi

İş yaşam dengesi kavramının temelleri, 19. yüzyılda, fabrikalarda çalışan işçilerin uzun çalışma saatlerine karşı gerçekleştirdikleri mücadelelere dayanmaktadır. 20. yüzyılın başlarında, özellikle Birleşik Krallık'ta da benzer işçi hareketleri ve sen-

¹ Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, gonulkilic@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0009-0009-6190-0719

² Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, sibeltemiz@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4993-9513

onların hem bireysel sağlıklarını koruyarak mesleki tatminlerini artırabileceği ve dolayısıyla genel verimliliklerinin de artabileceği ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Abay Alyüz, S.B. (2020). “Sosyal desteğin birey yaşamında önemi ve sosyal hizmet”. *Talim: Journal Of Education In Muslim Societies And Communities*, 4(1): 115-134.
- Apaydın, Ç. (2011). Öğretim üyelerinin işe bağımlılık düzeyi ile iş-yaşam dengesi ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atasoy, A., ve Yorgun, S. (2013). Sağlık çalışanlarında iş gerilimi ve iş stres düzeyinin değerlendirilmesi. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 6(2): 71-88.
- Chandra, V., (2012), Work life balance: eastern and western perspectives. *The International Journal of Human Resource Management*, 23: 5: 1040-1056.
- Clark, S. C. (2000). Work/family border theory: A new theory of work/family balance. *Human Relations*, 53(6): 747-770. <https://doi.org/10.1177/0018726700536001>.
- Çarıkcı, İ. H. (2001). Banka çalışanlarının iş ve aile rollerinin çatışması (bireysel ve örgütsel boyutlar) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çarıkcı, İ. H. ve Çelikkol, Ö. (2009). İş-aile çatışmasının örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyetine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(9): 153-170.
- Doğrul B., ve Tekeli S. (2010). İş yaşam dengesinin sağlanmasında esnek çalışma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 2 (2): 12-16.
- Doruk, N. Ç. (2008) “Organizasyonlarda iş-aile ve aile-iş çatışmalarının bireylerin performansları üzerine etkisinde iş ve yaşam tatminin rolü”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duyan V., Özgür Sayar, Ö., ve Özbulut M. (2008) Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak. Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet alanında çalışanlar için bir rehber. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği*. Ankara.
- Duyan, V. (2001). “AIDS’ e ilişkin damgalama ve sosyal destek”. *Sağlık ve Toplum*, 11 (1): 3-11.
- Ertaş, H., ve Çiftçi Kıraç, F. (2018). Sağlık sektöründe mobbing. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 4(2): 36-46.
- Fapohunda, T. M. (2014). An exploration of the effects of work life balance on productivity. *Journal of Human Resources Management and Labor Studies*, 2(2): 71-89.
- Frone, M.R., Russell, M.M. ve Cooper, L. (1997). “Relation of work-family conflict to health outcomes : A four – year longitudinal study of employed parents”. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 70: 325-335.
- Greenhaus, J. and Beutell, N.J. (1985). “Sources of conflict between work and family roles”. *The Academy of Management Review*, 10 (1): 76-88.
- Gürkan, A., ve Yalçiner, N. (2017). Sağlık çalışanlarında ikincil travmatik stres. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 90-95.
- Güvey, M. E. (2019). *Hastane çalışanlarının duygusal okuryazarlık düzeyleri ile iş yaşam ve iş-aile yaşam dengesi üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, R., Sakallı, S. Ö. (2013). Örgütlerde stres kaynaklarının çalışanların iş-aile çatışması üzerine etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3): 208-237.
- Kırılmaz, H., Yorgun, S., ve Atasoy, A. (2016). Sağlık çalışanlarında psikososyal risk faktörlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(Special Issue 1): 66-82.
- Kucur, F., ve Mengü, E. (2022). Sosyal çalışma disiplininin epistemolojik temelleri üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 2(73): 1105-1122.
- Lerias, D. ve Byrne, MK. (2003). “Vicarious traumatization symptoms and predictors”. *Stress Health*, 19 (3): 129-138.

- Madsen, S.R. (2001). "Work and family conflict: A review of the theory and literature". Academy of Human Resource Development Conference Proceedings (Symposium 22), Tulsa, Oklahoma.
- Muller Ashley Elizabeth, Hafstad Elisabeth Vivianne, Himmels Jan Peter William, Smedslund Geir, Flottorp Signe, Stensland, Synne Øien, Stroobants Stijn, Van de Velde, Stijn and Vist Gunn Elisabeth (2020). "The Mental Health Impact Of The Covid-19 Pandemic On Healthcare Workers, And Interventions To Help Them: A Rapid Systematic Review". *Psychiatry Research*, 293, 113441.
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., ve McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflict and family-work conflict scales. *Journal of Applied Psychology*, 81, 400-410.
- Öngel, G., ve Gerni, G. (2021). Sağlık çalışanlarında iş-aile yaşamı çatışmasının örgütsel bağlılık, iş doyumunu ve işten ayrılma niyetine etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2): 667-695.
- Pincus A. ve Minahan A. (1973). *Social Work Practise : Model And Method*. Illinois: Peacock Press.
- Søvold Lene E., Naslund John A., Kousoulis Antonis A., Saxena Shekhar, Qoronfleh M. Walid, Grobler Christoffel and Münter, Lars (2021). "Prioritizing the Mental Health and Well-Being of Healthcare Workers: An Urgent Global Public Health Priority". *Front Public Health*, 9, 679397.
- Syed, J. (2015). Work-Life Balance. In: Syed, J. ve Özbilgin, M. (Eds.) *Managing Diversity and Inclusion: An International Perspective* (pp. 291-314). London: Sage.
- Şengün Deniz, E. (2023). Sağlık çalışanlarının iş – yaşam dengesinin mesleki tatmin üzerindeki etkisinde işe gömülmüslüğün aracılık etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şerbetçioğlu, B. (2019). Psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin iş-aile-yaşam dengesine, işyeri arkadaşlığına ve işyerindeki duygusal tacize göre yordanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tantan, E., Mutaf, M., ve Tepe, S. (2021). Psikososyal risklere karşı farkındalığın belirlenmesi ve psikososyal risklerin iş kazalarına etkisi hakkında iş güvenliği uzmanlarının tutumlarının incelenmesi. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 3(3), 114-128.
- Tekin Epik, M., ve Öztürk, M. (2020). Sağlık hizmetlerinde psikososyal riskler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(4): 451-467.
- Tekingündüz, S., Seçkin, M., Yaman, K., Türk, I., ve Aslan, S. (2016). Performans, iş tatmini ve iş-aile yaşam çatışması arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42): 1672-1679.
- Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi. (2011). Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü .Erişim adresi: <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1349,img071372pdf.pdf?0>.
- Türk Güven, S. (2022). *Çalışanların esnek çalışma sistemi ve iş – aile yaşam dengesine ilişkin algılamalarının iş tatmini ve görev performansına etkisinin analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Karamanoğlu), Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Umutlu, S. (2020). *Çalışan kadınların iş-yaşam ve iş-aile yaşam dengesinin tükenmişlik üzerine etkisi: Kadın akademisyenler üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wilkinson, S. J. (2008). "Work-life balance in the Australian and New Zealand surveying profession," *Structural Survey*. 26(2): 120-130.
- Yalçın, H. (2023). Sağlık çalışanlarına şiddet ve şiddet oranları. *Aydın Sağlık Dergisi*, 9(3): 117-130.
- Leymann, H. ve Gustafsson, A. (1996). Mobbing at work the development of post-traumatic stress disorders. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2): 251-275.
- Zastrow, Charles (2015). *Sosyal hizmete giriş*. (3.baskı). Ankara: Nika Yayınevi.

BÖLÜM 10

SIĞINMACI VE GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUMUNDA SOSYAL HİZMETİN ROLÜ

Sibel TEMİZ SARIKAYA¹
Gönül KILIÇ²

GİRİŞ

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir konu olup 21. yüzyılla birlikte şekil değiştirmiş ve uluslararası bir nitelik kazanmıştır (Mečiar, 2017; Öztürk, 2020). Türkiye’de ise göç ile ilgili gelişmelere bakıldığında Suriye’de yaşanan olayların ve Suriye göçünün önemli bir rol oynadığı söylenebilir. 2011 yılında Suriye’de başlayan olaylar sonucunda milyonlarca Suriyeli yer değiştirmiş ve başka ülkelere sığınmıştır. Suriye’nin komşusu olan ülkelere birisi olan Türkiye, Suriyelilerin göç ettiği ülkelerin başında gelmektedir (Koçan & Kırlioğlu, 2020). Göç İdaresi Başkanlığı (2024) verilerine göre Türkiye’ye 2011 yılından itibaren yoğun ve kitlesel bir Suriyeli göçü olmuştur. Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 2021 yılı itibariyle 3.737.369’dur. 2021-2024 yılları arasında ise Suriyeli sayısında nispeten bir azalma olmuş ve 28.11.2024’te bu sayı 2.938.261 olmuştur. İlaveten, Türkiye’de Afganistan, Türkmenistan, Filistin, Özbekistan gibi ülkelere gelen sığınmacı ve göçmenler de bulunmaktadır. 28.11.2024 itibariyle Türkiye’de 58.105 Afgan, 11.921 Türkmen, 10.077 Filistinli, 10.623 Özbek bulunmaktadır. Görüldüğü üzere Türkiye çoğunluğu Suriyeli olmak üzere pek çok uyruktan sığınmacı ve göçmene ev sahipliği yapmaktadır.

Ev sahibi olarak Türkiye’de yaşayan halk ile sayıları milyonları aşan sığınmacı ve göçmenler on yılı aşkın bir süredir bir arada yaşamaya çalışmaktadır. Bu bir arada yaşama sürecinde konut sorunu, işsizlik, sosyal destek yoksunluğu, ayrımcılık gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Karşılaşılabilecek sorunları en aza indirmek, ortaya çıkacak çatışma ortamını önlemek ve iki toplumun bir arada,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, sibeltemiz@cumhuriyet.edu.tr ORCID iD: 0000-0003-4993-9513

² Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, gonulkilic@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD:0009-0009-6190-0719

kısmı göç hareketlerine katılmıştır. Türkiye de özellikle 2011 yılında Suriye’de yaşanan olaylar sonrasında sayıları milyonları aşan Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Suriyelilerin yanı sıra farklı ülkelerden binlerce sığınmacı ve göçmen de Türkiye’ye gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin de göç hareketliliklerinde büyük bir rol üstlendiği ve hem dünyada hem de Türkiye’de göç konusunun önemli bir sosyal sorun haline geldiği söylenebilir.

Göç, sığınmacı ve göçmenler için pek çok sorunun yaşanabileceği bir süreçtir. Bu bireyler göç öncesinde, göç esnasında ve göç sonrasında çeşitli risklerle karşı karşıya kalmıştır. Göç öncesinde köken ülkelerinde yaşanan çatışmalar, huzursuzluklar, savaşlar ile mücadele eden bu bireyler, göç esnasında da çoğunlukla yasal olmayan yollarla göç etmiş, kimi zaman ilkel metotlara başvurmuş, kimi zaman ise güvenlik önlemleri ile karşılaşmıştır. Dolayısıyla hayatî riskler göç esnasında da devam etmiştir. Göç sonrasında ise göç edilen yere uyum ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan uyum sorunları hem sığınmacı ve göçmenleri hem de yerel toplumu etkilemekte ve çatışma ortamının oluşmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda göç sonrasındaki uyum sorunlarının en aza indirgenmesinde sosyal uyum çalışmaları önem arz etmektedir.

Sosyal uyum çalışmalarında önemli bir görev üstlenen sosyal hizmet, ayrımcılık karşıtı ve çokkültürcü uygulamaları ile sığınmacı ve göçmenlerin yaşadıkları uyum sorununu çözmeye gayretindedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, gönüllü kuruluşlarda çalışan sosyal hizmet uzmanları mikro, mezo ve makro düzeyde sığınmacı ve göçmenlere yönelik çalışmalar yürüterek uyum çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak bu çalışma kapsamında sosyal uyum çalışmalarında sosyal hizmet mesleğinin rolünün daha fazla vurgulanması önerilmektedir. Mesleğin sahip olduğu bu rol akademik yayınlarda sıkça vurgulanmalı ve bu konunun altı çizilmelidir. Ayrıca göç alanında çalışan kurumlarda sosyal hizmet uzmanlarına daha fazla yer verilmelidir. Göç ile ilgili politikaların oluşturulmasında sosyal hizmet uzmanları daha fazla görev almalı, saha deneyimlerini politika oluşturma süreçlerine dâhil etmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, E. (2019). Sığınmacı ve göçmenlerle sosyal hizmetin kavramsal ve kuramsal temelleri. F. Göktuna Yaylacı (Ed.), *Türkiye’de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmet* içinde (ss. 51-64). Londra: Transnational Press London.
- Artan, T. ve Arıcı, A. (2017a). Sosyal hizmetin göç ve beraberinde getirdiği psiko-sosyal sorunlardaki rol ve fonksiyonları. *Uluslararası sosyal hizmet kongresi 2017 (USHK17) sosyal sorunlar ve sosyal hizmetin geleceği: Kongre programı ve bildiri özetleri kitabı* içinde (ss. 243-244). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Artan, T. ve Arıcı, A. (2017b). İstanbul’da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 1-21.

- Ayktut N. ve Kahraman Gülođlu F., (2023), Göçmenlerin sosyal uyumlarının ayrımcılığa dönüşmesi- ne karşı çokkültürcü sosyal hizmet, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 397-412.
- Barışık, S. (2020). Göç kavramı, tanımı ve türleri. S. Barışık, (Ed.), *Küreselleşen dünyada fırsat eşitliği arayışında uluslararası göç ve Türkiye'nin Suriye deneyimi* içinde (ss. 1-24). Gazi Kitabevi.
- Canbey Özgüler, V. (2018). Göç ve uyum politikaları. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1(1), 1-10.
- Coşkun, E. ve Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Düzce uydu kent örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 269-305.
- Fennig, M. (2021). Cultural adaptations of evidence-based mental health interventions for refugees: Implications for clinical social work. *The British Journal of Social Work*, 51(3), 964-981.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024). (10/12/2024 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/> adresinden alınmıştır).
- Güneş Aslan, G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1602-1632.
- IFSW (2014). *Sosyal hizmet nedir?* (3/12/2024 tarihinde <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir> adresinden ulaşılmıştır).
- IOM (2019). *Glossary on migration*. IOM.
- IOM (2024). *About migration*. (1/12/2024 tarihinde <https://www.iom.int/about-migration> adresinden ulaşılmıştır).
- IOM. (2017). *Integration and social cohesion: Key elements for reaping the benefits of migration*. Global compact thematic paper: International organization for migration. (29/11/2024 tarihinde https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl486/files/our_work/ODG/GCM/IOM-Thematic-Paper-Integration-and-Social-Cohesion.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Koçan, A. ve Kırloğlu, M. (2020). Suriyeliler ve sosyal uyum: Scudder'in çerçevesinden bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1855-1885.
- Meçiar, M. (2017). Migration, displacement and adaptation: Historical perspective and the present. Ş. Aslan ve C. Cinemre (Ed.), *Current debates in sociology & anthropology: Volume 10* içinde (ss. 67-84). IJOPEC Publication.
- Öztürk, M. (2020). Gençlerin Suriyelilere yönelik yabancı düşmanlığına (zenofobi) etki eden sosyodemografik faktörler. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(1), 559-576.
- Topak, E. ve Çamur, G. (2022). Göçün kadına etkileri ve sosyal hizmet. *Samsun Sağlık -Bilimleri Dergisi*, 7(1), 75-88.
- Uluđ, Ö. M., Kanık, B., Tekin, S., Uyanık, G. D. ve Solak, N. (2023). Attitudes towards Afghan refugees and immigrants in Turkey: A twitter analysis. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 5, 100145.
- Viola, E., Biondo, E. ve Mosso, C. O. (2018). The role of social worker in promoting immigrants' integration. *Social Work in Public Health*, 33(7-8), 483-496.
- Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 4 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 28615). Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>
- Yalman, Y. ve Harmandaođlu, N. (2023). Göç ve sosyal hizmet: Türkiye'de göçmenlere yönelik ekonomik destek hizmetlerine bakış. *Uluslararası Güncel Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 10-14.
- Yıldırım, S. ve İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 107-126.
- Yüksel, K. ve Aydemir, C. (2020). Misafirlikten kalcılığa: Düzce ilinde bulunan Suriyelilerin sosyal uyumu. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 284-299.

BÖLÜM 11

ENGELLİLİK VE SOSYAL HİZMET: KAPSAM VE YAKLAŞIMLAR

Sena TÜRK¹

GİRİŞ

Engellilik, bireylerin fiziksel, zihinsel, duyuşsal veya sosyal fonksiyonlarını yerine getirme yeteneklerini kısıtlayan ve toplumsal yaşama katılımlarını engelleyen karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur (Türk, 2022). Tarih boyunca farklı toplumsal, kültürel ve politik bağlamlarda ele alınan engellilik, yalnızca bireysel bir sağlık sorunu olarak değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin bir kesişim noktası olarak değerlendirilmelidir (Santiago ve de Oliveira Filho, 2022). Bu bağlamda, engellilikle ilgili meseleler, bireylerin topluma tam ve eşit katılımını engelleyen yapısal engellerin, ayrımcılığın ve dışlanmanın tartışıldığı geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

Engellilikle ilgili yaklaşımlar, zaman içinde toplumsal algıların ve politikaların değişmesiyle dönüşüme uğramıştır. Tıbbi modelden sosyal modele, ardından hak temelli yaklaşıma geçiş, engellilikle ilgili söylemlerin ve müdahalelerin yönünü köklü bir biçimde değiştirmiştir. Tıbbi model, engelliliği bireysel bir kusur ya da sorun olarak görürken; sosyal model, engelliliğin asıl kaynağının fiziksel ve sosyal çevredeki engeller olduğunu vurgulamaktadır (Chennat, 2019).

Engellilik, yalnızca bireysel bir durum değil, aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak da kabul edilmektedir. Bu anlayış, “engelliliğin sosyal modeli” olarak bilinen yaklaşımla öne çıkmaya başlamıştır. Sosyal model, engelliliğin, bireylerin fiziksel ya da zihinsel sınırlılıklarından ziyade, toplumun fiziksel, sosyal ve ekonomik yapılarının kapsayıcı olmaması nedeniyle ortaya çıkan bir sorun olduğunu savunmaktadır. Bu modelin benimsenmesi, engellilik çalışmaları ve politikalarında köklü dönüşümlere yol açmıştır. Bu köklü değişim ve dönüşümler engellilik alanında hak temelli anlayışın benimsenmesine kaynaklık etmiştir. Günümüzde giderek benimsenen hak temelli yaklaşım ise, engelliliği bir insan hakları meselesi

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, shu.senakaya@gmail.com, ORCID iD: 0009-0002-3630-9045

Engellilik alanındaki sosyal hizmet uygulamaları, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamasının ötesine geçerek toplumsal değişimi ve adaleti hedefleyen bir anlayışla yürütülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin bağımsızlıklarını artırmak, toplumsal katılımını desteklemek ve yaşam kalitesini yükseltmek için mikro düzeyde bireysel destekten makro düzeyde politika savunuculuğuna kadar geniş bir perspektifle çalışmaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmetin hak temelli bir yaklaşımla engellilik alanındaki kritik rolü, bireylerin eşitlikçi ve kapsayıcı bir toplumda tam katılımını sağlamak adına vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- Alsancak, F. (2020). Kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamalarında sağır toplumunu düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1746-1763.
- Altındağ-Kumaş, Ö. (2020). Engellilik kavramı. M. Tekindal ve S. Attepe-Özden (Ed.), *Engellilik alanında sosyal hizmet kuram ve uygulamaları* (s. 19-32) içinde. Nobel Yayınları.
- Arikan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde özürüllüğe yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 1-25.
- Aydemir, İ., Öztürk, M., Toğa, H., & Türk, A. (2024). Sosyal hizmetin tanımlanması-amaçları-temel ilkeleri. İ Aydemir ve M. Öztürk (Ed.), *Sosyal Hizmete Giriş* (ss. 1-17). Akademisyen Yayınevi.
- Bektaş, B. ve Develi, A. (2020). Engelli bireylerin erişilebilirlik sorunu: destekler, eksiklikler. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), 179-191.
- Chennat, S. (2019). Disability studies: The context. In S. Chennat (Ed.), *Disability inclusion and inclusive education* (pp. 1-19). Springer.
- Çağlayan, D. (2006). *Özürüllü haklarının gelişimi: Merhametten hakka*. TODAİE Yayınları.
- Demir, A. ve Efe, A. (2020). *Engelli bireylerin sosyal medya kullanmaları üzerine bir araştırma*. Hi-peryayın.
- Erbay, E. (2019). Engelliliğe genel bakış: Kavramlar, nedenleri, türler ve modelleri. Y. Genç (Ed.), *Engellilerle sosyal hizmet* (s. 2-20) içinde. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Erkan, G. (2004). Özürüllüğe ilişkin modeller ve sosyal hizmet uygulamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 15(2), 31-38.
- Fortin, O. ve Mulkey, S. B. (2023). Neurodevelopmental outcomes in congenital and perinatal infections. *Current Opinion in Infectious Diseases*, 36(5), 405-413.
- Gale, S. D. ve Hedges, D. W. (2024). Effects of infectious diseases on child and brain development and their association with poverty. In S. D. Gale vd., (Ed.), *Infectious Diseases in Neurocognitive and Neuropsychiatric Medicine* (pp. 443). OXFORD.
- Genç, Y. ve Çat, G. (2013). Engellilerin istihdamı ve sosyal içerme ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-393.
- Goettl, T., Buren, T., Graham, S., Streich, B., Waterman, E., Ho, S., ... ve Yoshida, K. (2020). Getting on with life: a qualitative evaluation of an independent living skills education program for people with physical disabilities. *Disability and Rehabilitation*, 42(25), 3621-3627.
- Goulden, A., Kattari, S. K., Slayter, E. M. ve Norris, S. E. (2023). Disability is an art. It's an ingenious way to live: Integrating disability justice principles and critical feminisms in social work to promote inclusion and anti-ableism in professional praxis. *Affilia*, 38(4), 732-741.
- Graafland, N., Rousian, M., de Zwart, M., Steegers-Theunissen, R. P., Steegers, E. A. ve Posthumus, A. (2023). EP13. 09: Parental conditions, modifiable lifestyle factors and embryonic growth and development: A systematic review. *Ultrasound in Obstetrics & Gynecology*, (62), 167-168.
- Hawamdeh, K. Y. ve Skrypnik, C. (2013). Multi disable people needs' profile - a comprehensive approach. *European Scientific Journal*, 9(33), 136-150.
- İçağasioglu-Çoban, A. (2020). Engellilik durumunda yaşam boyunca gelişim. M. Tekindal ve S. Attepe-Özden (Ed.), *Engellilik alanında sosyal hizmet kuram ve uygulamaları* (s. 3-18) içinde.

- Nobel Yayınları.
- Kalaycı, S. (2020). Engelli bireylerin kamusal hizmetlere erişebilmesinde belediyelerin yeri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (1), 83-104. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.817709>
- Karaca, G. N. (2019). Uluslararası ilke ve standartlar bağlamında engelli hakları. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-34.
- Knevel, J., Wilken, J. P. ve Schippers, A. (2024). Social workers and generative practices for the inclusion of people with intellectual disabilities. *Journal of Social Work*, <https://doi.org/10.1177/14680173241278965>
- Mavrou, K. (2020). Assisting people with physical disabilities through technology. *Encyclopedia of Education and Information Technologies*, (1), 130-141.
- Meşe, İ. (2014). Engelliliği açıklayan sosyal model nedir. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 79-92.
- Mitra, S. ve Gao, Q. (2023). Disability and social policy: Global evidence and perspectives. *Global Social Policy*, 23(1), 3-10.
- Morris, K. (2008). *Social work and multi-agency working: Making a difference*. Policy Press.
- Morris, R. L., Kennedy, A. ve Sanders, C. (2016). Evolving 'self' management: Exploring the role of social network typologies on individual long-term condition management. *Health Expectations*, 19(5), 1044-1061.
- Narciso, R., Espendor, A., Nobre, D. B. A., da Silva, F. A., de Melo Penha, M. C. S., Souza, M. C. D. B. S., ... ve da Silva Pires, W. A. (2024). Understanding and supporting the diversity of the autistic spectrum. *Cuadernos de Educación y Desarrollo*, 16(2), e3337-e3337.
- ÖZİDA - (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı). (2010). *Türkiye'de özürlü yoksulluğu ve mücadele politikalarının değerlendirilmesi: Ankara- Keçiören örneği*. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Prabhakar, L., Herenjal, S. S., Deshpande, M. K., Choudhary, A., Chaudhary, A., Ansar, S. S., ... ve Balasubramanian, B. (2024). Exploring the far-reaching consequences of malnutrition during pregnancy and beyond: A comprehensive review. *Natural Resources for Human Health*, 4(4), 427-452.
- Santiago, G. F. ve de Oliveira Filho, O. B. Q. (2022). Historical-social and legal aspects of people with disabilities (PCD): A necessary discussion. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 9(7), 176-184. <https://dx.doi.org/10.22161/ijaers.97.18>
- Shrestha, M. (2021). High-risk babies and neurodevelopmental outcome. In *Diagnosis, management and modeling of neurodevelopmental disorders* (pp. 39-45). Academic Press.
- Singhi, P. (2019). Central nervous system infections in children: An ongoing challenge!. *The Indian Journal of Pediatrics*, (86), 49-51.
- Subaşıoğlu, F. ve Atayurt-Fenge, Z. Z. (2019). Dünyada ve Türkiye'de görme engellilik: Zaman çizelgesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(1), 595-645.
- Şahin, F. (2002). Özürlülük ve medikal model yardım veren meslekler için sosyal hizmet örneğinde bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 13(2), 70-76.
- Tınar, Y. (2018). *Engellilere yönelik kamu hizmetlerinin yönetimi ve sunumu: Karşılaştırılmalı bir değerlendirme*. Hiper yayın.
- Türk, A. (2022). Deprem Özelinde Engelli Bireylere Duyarlı Afet Yönetimi Modeli. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 61-77. <https://doi.org/10.35341/afet.1078869>
- Türk, A., Işık, A., Atmaca, Y. E., Çelik, E., Çulha, B. ve Kolcu, K. (2024). Sosyal hizmet öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 163-175. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.1522609>
- Uke, P., Gaikwad, S., Vagha, K. ve Wandile, S. (2024). Unraveling the Spectrum: A Comprehensive Review of Autism Spectrum Disorder in India. *Cureus*, 16(6), e62753.
- Ünal, V. (2016). *Engellilerde toplumsal bütünleşme ve dindarlık*. Rağbet Yayınları.
- Yılmaz, İ. ve Kahraman, B. (2023). İşitme engelli bireyler ile ailelerinin gündelik yaşam sorunlarının ve stratejilerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 29-47. <https://doi.org/10.57114/jswrpub.1208069>